

BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

RESTITUTIO

Nr. 6

IULIE 2006

ISSN 1582-7550

NOTĂ

Tehnoredactarea a fost realizată în cadrul
Direcției Studii și Publicații.

VIAȚA ȘI OPERA
LUI
RADU DUDESCU

Arhitect RADU DUDESCU

1894-1983

Cuprins

Mihai Sorin Rădulescu

Arhitectul Radu Dudescu –
un episod semnificativ
din arhitectura românească interbelică 9

Sabina Marițiu

Arhitectul Radu Dudescu
și Banca Națională a României 27

Ilustrații

ARHITECTUL RADU DUDESCU – UN EPISOD SEMNIFICATIV DIN ARHITECTURA ROMÂNEASCĂ INTERBELICĂ

Mihai Sorin Rădulescu

În arhitectura românească dintre cele două războaie mondiale, impresionează bogăția și varietatea construcțiilor, modul în care arhitecții români au fost sincronici artei vremii lor, dar în același timp și originali. Conglomerat de stiluri sau neîncetată căutare de noi soluții? Există printre istoricii de arhitectură un consens în a pune în evidență această diversitate creatoare.

Arhitectul Radu Dudescu s-a născut în București, la 10/23 martie 1894¹, fiu al lui Gheorghe G. Dudescu, fost director general al Contabilității din Ministerul Instrucțiunii Publice², și al Mariei Marinescu-Iliad-Românul, născută la 20 ianuarie 1873 în București³.

Bunicul patern al arhitectului a fost boierul moldovean Gheorghe Dudescu, sluger și căminar⁴, a cărui familie este amintită de paharnicul C. Sion în acești termeni: „DODESCU, Moldovan, răzăș de la Cerțăști, ținutul Tutovei; dreapta lor poreclă este Duda, precum se numesc, acei ce încă sunt mazili și birnici, din carii un Petrache Duda, în vremea domnului Ioan Sturza s-au făcut serdar și după introducerea Reglementului, ce i s-au părut, nu știu, pe Duda l-au prefăcut în Dodescu, ca să prepuie cei ce nu știu, că ar fi din familia boierilor Dudești din Țara Românească”⁵. Căminarul Gheorghe Dudescu a avut trei fete – Aneta, căsătorită Rentz, Alexandrina, necăsătorită, Adela, căsătorită cu Emanoil Nichitovici,

---

¹ Arhiva Băncii Naționale a României (mai departe Arhiva BNR), fond Personal, dosarul D18, f. 136.

² *Ibidem*, f. 237.

³ *Ibidem*, f. 257. Actul de naștere al mamei sale a fost eliberat de Primăria Bucureștilor, circumscripția V, la 31 ianuarie 1873 (*ibidem*, f. 237).

⁴ *Ibidem*, loc. cit.: Prin Decretul nr. 882 din 30 decembrie 1857 al Căimăcămiei Moldovei, slugerul G. Dudescu era ridicat la rangul de căminar.

⁵ Paharnicul C. Sion, *Arhondologia Moldovei*, ediția a II-a, București, Ed. Minerva, 1973, p. 74-75.

„oficiant superior”, având șase copii – printre care Gheorghe, născut la 30 ianuarie 1859 la Bârlad și încetat din viață în 1917 la Iași⁶, tatăl arhitectului.

Genealogia mamei lui Radu Dudescu este, de asemenea, foarte interesantă, legată de mediul mării burghezii bucureștene. Era fiica lui Nicolae Marinescu, secretar particular al domnitorului Barbu Știrbei și a soției sale Maria, născută Iliad-Românul, care primise ca dar de nuntă de la Vodă Știrbei moșia Cojasca din județul Ilfov. Din această căsătorie s-au născut următorii copii: Eliza – nașa de botez a lui Radu Dudescu – căsătorită mai întâi cu Romulus Opreanu, fratele lui Remus Opreanu, primul guvernator al Dobrogei după alipirea ei în 1878 și apoi cu Emil Frunzescu; Jean (†1921), funcționar la Ministerul Lucrărilor Publice; Aneta, căsătorită cu magistratul Bildirescu, având trei fete; Nicolae (†1920), căpitan de roșiori și, după demisia din armată, comisar de poliție; Alexandru, magistrat la Giurgiu, căsătorit cu o domnișoară născută Paichide – prin care era cumnat cu doctorul Vasile Petrașcu și cu pictorul Gheorghe Petrașcu – având un fiu, Constantin (n.11 noiembrie 1895), diplomat, consilier de legație în Turcia și în Persia⁷; Maria, căsătorită cu Gheorghe Dudescu; Gogu, magistrat; Titi, căpitan de cavalerie; Smaranda, căsătorită cu inginerul Xenofon Sculy, având doi copii, Dan (†1968), inginer cu studii la Berlin, și Marga-Alina (†1972), soția aviatorului Davidescu; Jenica, căsătorită cu doctorul G. Antonescu, medic-șef la Botoșani între 1916-1920, având trei copii, George, Barbu (†1950) și Constanța; Julieta, căsătorită cu L. Petrescu, consul la Istanbul, și Mihai, mort de tuberculoză la 29 de ani, în 1912⁸.

Radu Dudescu avea două surori: Nina, născută în mai 1895, care a încetat din viață în 1952, și Ioana, născută în aprilie 1900⁹ și

---

⁶ Alături de dosarele de la Arhiva BNR, de mare ajutor pentru reconstituirea biografiei lui Radu Dudescu mi-a fost o autobiografie – manuscrisă – redactată de el între 10 martie 1974 și 25 aprilie 1980, pe care mi-a pus-o la dispoziție cu câțiva ani în urmă dr. Constantin Diaconescu din București, coleg și prieten cu dr. Mihnea Dudescu, fiul arhitectului. În cadrul Serviciului Arhitecturii de la Banca Națională, Radu Dudescu a avut în subordine pe ruda sa, arhitectul G. Nichitovici, numit provizoriu în serviciul băncii la 20 iunie 1929, iar cu titlu definitiv la 1 ianuarie 1931 (Arhiva BNR, fond Personal, dosarul D 18, f. 156).

⁷ În timpul regimului comunist, Constantin Marinescu-Eliad a devenit muncitor la Monetăria Statului.

⁸ Datele genealogice le-am extras din autobiografia arhitectului Radu Dudescu.

⁹ Arhiva BNR, fond Personal, dosarul D 18, f. 257.

decedată în 1968. O altă soră, Ștefania și un frate, Sandu, au murit de mici, de scarlatină. Nina s-a căsătorit în 1917, la Iași, cu colonelul Alexandru Călătorescu, care a ocupat funcții însemnate în armată, iar Ioana a devenit mai întâi, în 1920, soția lui Mihai Constantinescu, nepotul lui Alexandru Călătorescu, și apoi a lui Ștefan Olhovschi, fiul doctorului Olhovschi, care avea un sanatoriu pe Calea Călărașilor¹⁰.

Între anii 1905-1913, viitorul arhitect a fost elev la Liceul Matei Basarab din București, iar apoi, din 1914, a studiat la Școala Superioară de Arhitectură¹¹.

În timpul studiilor de la Școala Superioară de Arhitectură din București, absolvită în anul 1921¹², a fost, vreme de un an, desenator la Comisia de refacere a regiunilor afectate de război, iar apoi, între 1919-1921, la Ministerul Lucrărilor Publice¹³. După absolvirea cursurilor, în 1921-1922, a lucrat la Casa Muncii C.F.R., iar din 1922, vreme de 27 de ani, la Banca Națională, unde a ocupat funcția de șef al Serviciului de Arhitectură¹⁴. În cadrul Băncii Naționale a fost angajat mai întâi provizoriu, în 2 ianuarie 1923, la Serviciul Tehnic, pentru ca ulterior, la 15 septembrie 1924, să treacă pe post definitiv, la Serviciul de Arhitectură¹⁵. Între 1935 și 1940 a fost președintele Asociației Culturale și Sportive a BNR, pentru care a și proiectat clădirea din Calea Victoriei, vizavi de Prefectura Poliției, pe care mai poate fi citit și astăzi numele său. La 16 iulie 1938 a devenit șeful Serviciului „Arhitectură și Tehnic”, prin contopirea celor două servicii¹⁶. La 1 iulie 1948 a fost numit director-adjunct al Direcției Administrative a Băncii Naționale¹⁷.

Anii de la Banca Națională au fost cei mai rodnici din activitatea arhitectului, cei ai maturității sale profesionale. A proiectat 22 de sedii de bănci în țară, cea mai însemnată realizare a sa constituind-o

¹⁰ Cf. autobiografia lui Radu Dudescu.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Vezi mai jos documentul nr. 3.

¹³ Arhiva BNR, fond Personal, dosarul D 18, *loc.cit*.

¹⁴ *Ibidem, loc.cit*.

¹⁵ *Ibidem*, f. 136.

¹⁶ *Ibidem, loc. cit*.

¹⁷ *Ibidem*, f. 254.

proiectul „Noului Palat” al Băncii Naționale, cel de pe strada Doamnei, care mulți ani, în vremea regimului comunist, a fost sediul Ministerului de Finanțe. Acest proiect i s-a încredințat după numirea în funcția de șef al Serviciului de Arhitectură și Tehnic și a presupus din partea sa o documentare aprofundată. A întreprins o călătorie de studii la Berlin, Paris și Geneva, pentru a studia clădirile băncilor din aceste orașe¹⁸. La proiectarea „Noului Palat”, Radu Dudescu a colaborat cu arhitectul Ion Al. Davidescu¹⁹, diplomat al guvernului francez. De precizat că acesta era o personalitate a urbanisticii românești, director al Serviciului de sistematizare a municipiului București, director al Cadastrului orașului și conferențiar la Școala Politehnică²⁰.

La 2 martie 1950, Radu Dudescu a fost transferat la Ministerul Construcțiilor, unde a lucrat la Institutul de Proiectare a Construcțiilor care aparținea de acest minister²¹.

În cadrul breslei a ocupat de-a lungul timpului mai multe funcții importante: președinte al studenților arhitecți în 1920, președinte al Comisiei de disciplină a Uniunii Arhitecților în 1945-1946, președinte al Comitetului Fondului Arhitecturii din Uniunea Arhitecților în perioada 1960-1963²². Ca și în cazul altor arhitecți, regimul comunist a încercat o recuperare a sa acordându-i, la 2 februarie 1966, Ordinul Muncii clasa I²³. Activitatea pe care a desfășurat-o după cel de-al Doilea Război Mondial a fost însă mult mai redusă în comparație cu cea din perioada interbelică, astfel încât decorația amintită pare mai degrabă un gest simbolic. Arhitectul Radu Dudescu a încetat din viață în anul 1983.

---

¹⁸ Vezi mai jos documentul nr. 7. De asemenea, Arhiva BNR, fond Personal, dosarul nr. D 18, f. 238: printr-o adresă din 20 octombrie 1942, arhitecții Radu Dudescu și N. Crețoiu erau delegați să meargă la Berlin pentru a se documenta în vederea proiectului pentru „Noul Palat”. Potrivit unei telegrame expediate din Berlin de către arhitectul Wolff, aceștia erau așteptați să sosească la Berlin la 28 octombrie.

¹⁹ Arhiva BNR, fond Direcția Administrativă dosarul nr. 34/1940-1945, f. 20-21.

²⁰ *Ibidem*, f. 39 sq.

²¹ Arhiva BNR, fond Personal, dosarul D 18, ff. 136, 258, 260.

²² Cf. autobiografia lui Radu Dudescu

²³ *Ibidem*.

Pentru a avea o imagine completă asupra personalității lui Radu Dudescu, ar trebui privite și câteva aspecte din sfera particulară a vieții sale. Într-o foaie calificativă de la bancă din anul 1941 sunt trecute, la „limbile străine cunoscute, franceza și italiana, mai slab limba germană”²⁴. Arhitectul era pasionat de călătorii, ceea ce este ușor explicabil, având în vedere profesia sa. În martie-aprilie 1930, a făcut un voiaj în Franța, „atât pentru odihnă, cât și pentru a vedea câteva noi lucrări de arhitectură ce găsesc necesar a le cunoaște”²⁵. Un an mai târziu, în martie-aprilie 1931, a călătorit în Italia cu cercul „România”²⁶, iar în aprilie 1933 a plecat într-o excursie la Istanbul²⁷. În decembrie 1933 - ianuarie 1934 a urmat o nouă călătorie în Franța²⁸.

În ceea ce privește proprietățile, Radu Dudescu deținea – în februarie 1935 – un apartament în blocul Construcția Modernă din strada Frumoasă nr. 54²⁹, iar averea soției sale – pe atunci Lucia Ștefănescu- Grivița – consta într-un apartament din strada C.A. Rosetti nr. 43³⁰, precum și din 1 000 de acțiuni la Societatea Ștefănescu-Grivița, care aparținea tatălui său³¹.

Radu Dudescu a locuit în București și la alte adrese în afară de cea amintită mai sus: astfel, în 1923, când solicita angajarea la Banca Națională, adresa sa era „20 Str. Jules Michelet”³², iar la 8 ianuarie 1932 locuia în Bulevardul Lascăr Catargi nr. 14³³. A făcut parte din Corpul Arhitecților, înființat în mai 1932, al cărui sediu se afla în palatul Școlii Superioare de Arhitectură din strada Biserica Enei. Figurează în tablourile cu arhitecții – membri ai acestei organizații profesionale, cu diferite adrese: în 1933, Calea Victoriei nr. 143³⁴,

²⁴ *Ibidem*, f. 161.

²⁵ *Ibidem*, f. 166.

²⁶ *Ibidem*, f. 167.

²⁷ *Ibidem*, f. 171.

²⁸ *Ibidem*, f. 172.

²⁹ *Ibidem*, f. 216. Apartamentul – aflat la etajul V – era compus din hol, trei camere și dependințe.

³⁰ *Ibidem*, *loc.cit.* Apartamentul, zestre a Luciei Ștefănescu-Grivița, aflat la etajul III, era compus din hol, cinci camere și dependințe.

³¹ *Ibidem*, *loc.cit.*

³² Vezi mai jos documentul nr. I.

³³ *Ibidem*, f. 164.

³⁴ „Corpul arhitecților din România. Buletinul corpului”, anul I, 1933, p. 77.

în 1934 și 1935, str. C.A. Rosetti nr. 43A³⁵. În 1944-1945, a locuit într-un bloc de pe str. Polonă nr. 19-21 (et. II, ap.21), construit pe locul unei case care aparținuse Anetei Stere, născută Ionescu, soția lui Constantin Stere³⁶. Într-o cerere a sa – datată 11 aprilie 1945 – în dreptul domiciliului figurează „str. Luterană 29”³⁷.

Arhitectul a fost căsătorit de trei ori: prima dată, la 14 septembrie 1921, cu Antoinette Filotti (1903-1966), cu care a avut un fiu, Mihnea, născut la 30 iunie 1924³⁸. Antoinette Filotti – care în lumea mondenă bucureșteană avea porecla „Toinon” – era fiica lui Victor Filotti, colaborator apropiat al lui Take Ionescu, fost secretar general al Ministerului Industriei și Comerțului și fost sindic al Bursei – și a Margaretei, născută Orășanu, coborâtoare pe linie feminină din familiile boierești din fostul județ Râmnicu Sărat, Borănescu și Bagdat³⁹. De altfel, și soțul ei Victor Filotti descindea – pe linie maternă – din familia Bagdat⁴⁰.

Antoinette Filotti era nepoată de văr primar a actriței Maria Filotti⁴¹. Mihnea Dudescu a devenit medic, a lucrat în România mulți ani⁴² și ulterior s-a stabilit în Germania⁴³.

---

³⁵ „Corpul arhitecților din România. Buletinul corpului”, anul II, 1934, p. 77.

„Corpul arhitecților din România. Buletinul corpului”, anul III, 1935, p. 107.

„Corpul arhitecților din România. Buletinul corpului”, anul IV, 1936, p. 125.

„Corpul arhitecților din România. Buletinul corpului”, anul V, 1937, p. 149.

³⁶ Cf. autobiografia lui Radu Dudescu.

³⁷ Vezi mai jos documentul nr. 6.

³⁸ *Ibidem, loc. cit.*

³⁹ În arhiva mea se regăsesc însemnările genealogice ale regretatului Gheorghe Emandi, fiul Margaretei Orășanu și al celui de-al doilea ei soț, Ion Emandi, fratele diplomatului Theodor Emandi, ministru plenipotențiar la Praga și la Belgrad.

⁴⁰ Mihai Sorin Rădulescu, *Genealogia românească. Istoric și bibliografie*, Brăila, Ed. Istros a Muzeului Brăilei, 2000, în pachetul de anexe genealogice, arborele genealogic nr. 8 al familiei Filotti.

⁴¹ *Ibidem, loc.cit.* După ce a divorțat de arhitectul Dudescu, Antoinette Filotti s-a recăsătorit cu Albano Verona, fiul pictorului Arthur Verona, apoi cu inginerul Petre Carp, nepot de fiu al lui P.P. Carp și ultima oară, cu avocatul Dinu Alexandrescu.

⁴² A fost directorul preventoriului TBC din comuna Zăbala, județul Covasna.

⁴³ Din căsătoria cu Florica Rusanovschi a avut doi copii: Răzvan, inginer de aerospațiale, și Ruxandra. Răzvan Dudescu are, la rândul său, doi copii: Ștefan și Lavinia. Datele acestea provin, de asemenea, din însemnările genealogice încredințate de Gheorghe Emandi și din autobiografia lui Radu Dudescu.

După ce a divorțat de Antoinette Filotti în 1928, Radu Dudescu s-a căsătorit cu Lucia Ștefănescu-Grivița⁴⁴, fiica industriașului Mihai Ștefănescu-Grivița, proprietarul unei fabrici de conserve, pentru care a proiectat un bloc pe strada C.A. Rosetti nr. 43A. După divorțul lor în 1944, Radu Dudescu s-a recăsătorit în anul următor cu Lucie-Angèle Gaillac, fiica industriașului Ștefan Gaillac⁴⁵.

În al său *Dicționar universal al arhitecților*, istoricul de artă Paul Constantin îi consacră o fișă biografică, cu o listă de clădiri proiectate de arhitect: «DUDESCU Radu (n.10 mart.1894, București), arhitect român, de orientare eclectică. Studiază la școala superioară de arhitectură din București (diplomat 1921). Lucr. pr.: Locuințe muncitorești, Cartierul „Steaua” – București și Stații de cale ferată – Piatra-Olt, Craiova, Galați și Ploiești (1921-1923); Sucursale ale Băncii Naționale – Făgăraș, Miercurea-Ciuc, Drobeta-Turnu Severin, Tulcea, Focșani, Bârlad, Râmnicu Sărat, Botoșani, Huși, Câmpulung Moldovenesc, Rădăuți ș.a.; Imobilul Băncii Naționale, Cal. Victoriei 22-24;⁴⁶ Ministerul de Finanțe, str. Doamnei⁴⁷; Căminul Băncii Naționale, Cal. Dorobanți; Monetăria Națională – Dealul Spirii; Spitalul Fundației „Elias” (în colab.); Blocul Teatrului Nottara – B-dul Magheru; Monumentul Eroilor C.F.R. (arhitectura, în colab. cu Ion Niga); Pavilion nautic la lacul Floreasca – toate la București»⁴⁸.

Această listă poate fi confruntată și mai ales completată cu cea pe care Radu Dudescu însuși a alcătuit-o (în manuscris), relevantă pentru prodigioasa activitate desfășurată. Sunt construcții cu numeroase funcționalități, în diferite localități ale României. Stilul

⁴⁴ Vezi mai jos documentul nr. 4. De la istoricul Șerban Rădulescu-Zoner am aflat că Lucia Ștefănescu-Grivița avea o soră, Margareta, căsătorită cu Elefterie Rădulescu, fratele mamei domnului Șerban Rădulescu-Zoner, care a fost adoptat de ei. După despărțirea de Radu Dudescu, Lucia Ștefănescu-Grivița s-a recăsătorit cu avocatul Alexandru Andrițoiu (altă persoană decât poetul cu același nume).

⁴⁵ Vezi mai jos, documentul nr. 6.

⁴⁶ În această clădire și-a avut sediul Casa de pensiuni, împrumuturi și ajutoare a funcționarilor BNR.

⁴⁷ Este desigur vorba despre Noul Palat al Băncii Naționale a României.

⁴⁸ Paul Constantin, *Dicționar universal al arhitecților*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1986, p. 96.

lor variază: unele în stil neoromânesc, altele în stil neoclasic, altele în stil aproape „cubist” sau eclectic. Stilurile alese corespund în bună măsură programelor arhitecturale respective: pentru monumentalul „Nou Palat” al Băncii Naționale a ales neoclasicul, poate și sub influența arhitecturii mussoliniene⁴⁹.

Lista de proiecte realizate – pe care a întocmit-o el însuși – este impresionantă și cunoașterea ei conduce la restituirea unei personalități eminente a arhitecturii românești din veacul al XX-lea. Chiar dacă nu a fost un revoluționar în profesia sa, Radu Dudescu a fost fără îndoială un arhitect prodigios:

- „Policlinica C.F.R. din Piața Gării de Nord
- În parcul C.F.R. din fața Gării de Nord: vilele ing. Ottulescu, ing. Neagu, ing. Antoniu, ing. Voinescu
- Bloc cu patru etaje și mansardă – strada Traian colț cu Bulevardul Republicii (în colaborare cu arh. Ion Niga)
- Monumentul eroilor C.F.R. din Primul Război Mondial (opera colectivă a lui Ion Jalea, Corneliu Medrea, arh. Radu Dudescu, arh. Ion Niga)
- Clădirea Fundației evreilor spanioli – Bd. Cantemir, colț cu str. Negru Vodă
- Vila „Luminiș” de la Sinaia a lui George Enescu (1923-1926)
- sedii de bănci: Turnu Severin, Făgăraș, Miercurea-Ciuc, Focșani, Râmnicu Sărat, Bârlad, Huși, Botoșani, Iași, Câmpulung Moldovenesc, Rădăuți, Tighina, Cahul
- Clădirea din Calea Victoriei 22-24, fost sediu al Asociației Culturale și Sportive a BNR și al Casei pensionarilor BNR

---

⁴⁹ Sorin Vasilescu, *Arhitectura Italiei fasciste* în „Simetria”, serie nouă, II, primăvara 1995, p. 64.

- Căminul din Calea Dorobanților 36-40 – blocul Zodiac, cu 52 de apartamente (16 panouri decorative de Constantin Baraschi)⁵⁰
- Palatul BNR din str. Doamnei, construit din inițiativa lui Mitiță Constantinescu, guvernator al BNR (1937)⁵¹
- Spitalul Elias (1934 - 1936), execuția ing. Emil Prager⁵²
- Clădirea Monetăriei Statului, execuția ing. Aurel Ioanovici
- Postul Salvamar – dana 5 din portul Constanța
- Proiecte în parcelarea BNR din str. Arh. Burcuș – 5 vile: Stoianovici, Marinescu, Drăgănescu, Condu – [sic]
- 3 clădiri pe str. Columbelor pentru Păunescu, frații Ștefănescu – toți de la BNR
- Bloc de locuințe pentru Academie pe Bd. Cantemir (1937)
- Casa magistratului Traian Orleanu – pe bulevardul spre Gara Obor (P[arter] + 1[etaj])
- Casă de raport a lui Georgică Orleanu – pe str. Cobălcescu
- Casa P[arter] + 1 [etaj] pentru sora ing. Cezar Pop – pe str. Solon
- Casă dublă pentru doi colegi de la BNR – Oprișan, șef serviciu personal, A. Dragomireanu, responsabil cu relațiile cu străinătatea
- Vila col. Coroiu – în Parcul Domeniilor
- Vila ing. Demetrescu – lângă Bufet, pe șoseaua Kiseleff

⁵⁰ După cum este trecut pe fațadă, clădirea a fost realizată de inginerul Emil Prager.

⁵¹ Despre construcția Noului Palat al Băncii Naționale, vezi de asemenea ing. Nicolae Șt. Noica, *Inginerul Liviu Ciulley (1891-1947)*, în revista „Construcții civile și industriale”, anul VI, nr. 64, iunie 2005, pp. 54-55.

⁵² Vezi mai jos detaliată disputa cu privire la paternitatea acestui proiect.

- Bloc pe Bd. Magheru – la parter se află Teatrul Nottara (constructor ing. Liviu Ciulley)⁵³
- Bloc cu șase etaje pe Bd. Regina Elisabeta, mai jos de Teatrul Eforia [sic] (constructor ing. Kirovici)
- Vila Titus Constantinescu din Buzău, pe str. Armașului nr. 8
- Două vile pentru doi colegi de la BNR (Ionescu și ...), pe str. Aviator Iliescu
- Vilă la Olănești pentru Scarlat, director la Banca Blank
- Suprapunerea unui etaj la casa C. Miculescu, pe str. Spătarului
- Blocul lui M. Ștefănescu-Grivița, pe str. C.A. Rosetti nr. 43A – parter și trei etaje (la ultimul etaj a locuit arhitectul Radu Dudescu între 1933-1944) (constructor: ing. Emil Prager); după 1950 i s-a mai adăugat et. IV
- Cavoul lui Mitiță Constantinescu (†1946) de la cimitirul Bellu
- Modernizarea vilei cumpărate de Scarlat Callimachi pe str. Aviator Mărășoiu
- Conacul lui C. Stere de la Bucov
- Două vile în parcul Mornand (1935-1936) pentru profesorul Mateescu de la Timișoara și pentru un coleg de la BNR
- Casa de raport în fosta Piață Regina Maria pentru Basil Alevra, inspector BNR (tatăl lui Mițuș Alevra, procuror)
- Casa Leonte, inspector BNR, secretar general al Ministerului de Finanțe, pe str. 10 Mese (P[arter] + 2 [etaje]) (în stil românesc)
- Vilă pentru Ioana Olhovschi, sora arhitectului Radu Dudescu, în Piața Țepeș Vodă 47 (vândută în 1945)
- Vilă și depozit de vinuri pentru Canciovici, restaurator „Continental”, Bd. Titulescu (în stil românesc)

---

⁵³ Pe fațadă se pot citi și astăzi numele arhitecților Radu Dudescu și Nicolae Crețoiu, precum și urmele unei mai vechi inscripții, șterse în perioada comunistă: „Odeon”. Despre această clădire, vezi ing. Nicolae Șt. Noica, *op.cit.*, p. 54.

- Placă comemorativă cu eroii BNR din primul război mondial, în palatul vechi al BNR (1935-1936)
- Policlinică cu 12 secții la Cugir (P[arter] + 1 [etaj]), cantină
- Pavilioanele de la Sinaia – pentru fabricarea biletelor BNR în timpul războiului
- Palatul BNR din Iași
- Restaurantele Modern și Select din Mamaia
- Refacerea băii comunale din Galați
- Proiect-tip pentru sedii B.N.R.S.R.
- Casa lui Mitică Cristescu, secretar general al BNR, pe str. Badoglio (1936)
- Siloz de semințe de in la Baia Mare (1953)
- Fabrica de pâine din Hunedoara (șef de proiect), creșă, grădiniță de copii
- Vila dr. Vasilică Stepleanu-Horbațki de la Călimănești, apoi casă de creație
- Cabana sporturilor nautice de pe lacul Floreasca (demolată)
- Bloc (patru etaje) pe str. Corneliu Botez nr. 10 (1971)
- Bilanț: Planuri și execuții în București – 70
Planuri și execuții în țară – peste 100
– 344 studii și planuri”⁵⁴.

În jurul proiectului Spitalului Elias s-a născut un diferend dezbătut în cadrul Comisiei Disciplinare a Corpului Arhitecților. În vara anului 1934, arhitectul C. Dragu era delegat pentru „cercetarea întâmpinării Societății Arhitecților Români, față de d-l Arhitect Radu Dudescu, învinuit că a semnat proiectul de spital al Fundațiunei Elias (Academia Română), întocmit de Arhitectul

---

⁵⁴ Cf. autobiografia lui Radu Dudescu.

Popovitz din Viena, de naționalitate austriacă”⁵⁵. Ce se întâmplase de fapt? Răspunsul îl găsim tot într-un număr din Buletinul Corpului Arhitecților: «La sfârșitul lunii ianuarie Consiliul [Corpului Arhitecților] a intervenit la Academia Română și la Fundația „Elias” spre a nu se angaja arhitect străin (d-l Popovitz din Viena) cu elaborarea proiectului unui spital, intervenție care n-a avut înțelegerea dorită și așteptată de la cel mai înalt așezământ de cultură al țării. În legătură cu acest caz specific și cu utilizarea Arhitectului Fränkel la întocmirea proiectului sălii de teatru a casei de credit P.T.T., d-l deputat Urziceanu a făcut o interpelare în Cameră, în ședința de la 1 martie a.c., scoțând în relief drepturile arhitecților cetățeni români și protestând contra răspunsului categoric dat de d-l Dr. Antipa împotriva propunerilor delegațiunii arhitecților români; d-sa a cerut intrarea Academiei în legalitate. Rezultatul îl cunoașteți cu toții că proiectul a apărut semnat de un coleg arhitect român, contra căruia s-a[u] depus reclamațiuni la Corp de către Societatea Arhitecților Români, iar cazul este trimis în cercetare, potrivit art. 13 din Lege și art. 26 din Regulament»⁵⁶.

Este vorba de arhitectul Radu Dudescu, care a avut de suferit datorită acestui incident, fiind suspendat din activitate pe o perioadă de șase luni⁵⁷.

Corpul arhitecților avea printre atribuțiile sale apărarea breslei în fața concurenței străine și în lumina acestei funcții trebuie înțeles incidentul legat de proiectul Spitalului Elias, care a preocupat

⁵⁵ „Corpul arhitecților din România. Buletinul Corpului”, anul II, 1934, p. 65.

⁵⁶ „Corpul arhitecților din România. Buletinul Corpului”, anul III, 1935, p. 8.

⁵⁷ În procesul-verbal nr. 529, din 26 septembrie 1935, al Consiliului Corpului arhitecților se consemna că „în chestiunea condamnării deciziunii Comisiunii de Disciplină, care a suspendat pe arhitectul Dudescu pe timp de șase luni pentru abateri de la îndatoririle profesionale, înlesnind unui arhitect de naționalitate străină a introduce proiecte la autorizație, contrar dispozițiilor legii, d-l Decan [al Corpului arhitecților, Statie Ciortan] informează Consiliul că Ministerul [Muncii], după intervenția Academiei Române, a cerut avizul Contenciosului Ministerului Instrucțiunii” (*ibidem*, p. 37).

În cadrul lucrărilor Comisiei de disciplină a Corpului arhitecților pe anul 1935, între cazurile cercetate și sancționate s-a numărat și cel al arhitectului Radu Dudescu, „reclamat de Societatea Arhitecților Români, pentru că a semnat proiectul de spital al «Fundației Elias» executat de arhitectul Popovitz din Viena, care nu este cetățean român, a fost sancționat cu interdicția de a profesa pe timp de 6 luni, decizia No. 6 din 14 iunie 1935; d-l arhitect Dudescu a făcut apel în contencios” (*ibidem*, p. 98). Vezi, de asemenea, „Corpul arhitecților din România. Buletinul corpului”, anul IV, 1936, p. 18.

multă vreme pe membrii Corpului. Astfel, în adunarea extraordinară a acestuia din 22 martie 1935, subiectul a fost reluat⁵⁸. Ceea ce poate părea xenofobie, ținea totuși mai degrabă de un „protecționism” de înțeles al breslei, având în vedere numărul foarte mare de clădiri din București și din toată țara ridicate în deceniile anterioare după planurile unor arhitecți străini.

Istoriografia privitoare la arhitectură a reținut din creația lui Radu Dudescu mai ales Palatul Băncii Naționale de pe str. Doamnei, devenit în timpul puterii comuniste sediu al Ministerului de Finanțe⁵⁹. O analiză a clădirilor proiectate de acesta ar releva un arhitect complex, care a receptat influențe variate și a cultivat stiluri foarte diferite, adaptate la timpuri care nu se asemănau: de la neoromânesc la neoclasicism, trecând prin diverse variante ale eclecticismului. Creația lui Radu Dudescu stârnește atât interesul privitorului neavizat, cât și pe cel al specialistului, fiind mărturia unei epoci de emulație artistică și constructivă.

---

⁵⁸ «*D-l arhitect Davidescu* propune să se ia măsuri și contra arhitecților români care semnează planuri de complezență, cum e cazul arhitectului Dudescu, în legătură cu proiectul de spital ce-l construiește fundația „Elias”. D-sa întreabă ce s-a făcut cu reclamația făcută contra procedurii Academiei Române, care a interpus pe arhitectul Dudescu între lege și arhitectul străin Popovitz ? D-l *Decan* [Statie Ciortan] răspunde că D-l arhitect C. Dragu a întocmit raportul de anchetă asupra acestui caz, care va fi deferit comisiei de disciplină. D-l *arhitect Negoescu* cere să se ridice dreptul de a profesa pe timp de 2-5 ani, arhitecților care s-ar constata că servesc de paravan străinilor, înlesnindu-le să profeseze în țară, contrar prevederilor legii. *Adunarea aprobă*» (*ibidem*, p. 47).

⁵⁹ Grigore Ionescu, *Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor*, București, Editura Academiei, 1982, p. 611.

**DOCUMENTE DIN ARHIVA BĂNCII NAȚIONALE⁶⁰:
DOSARUL PERSONAL AL ARHITECTULUI RADU
DUDESCU (dosarul D 18)**

1. Fila (mai departe F.) 138:

„Domnule Guvernator,

Subsemnatul, arhitect diplomat, fiind informat că la Serviciul tehnic [sic] este nevoie de un arhitect pentru a ajuta la întocmirea proiectelor și planurilor sucursalelor ce se intenționează a se clădi în campania de lucru 1923/24, cu onoare solicit a mi se încredința acest loc, asigurându-vă de conștiinciozitatea cu care vă voi pune la dispozițiune serviciile mele.

Primiți, vă rog, Domnule Guvernator, asigurarea considerațiunei mele,

Arhitect Radu Dudescu

20 Str. Jules Michelet

D-sale

D-lui Guvernator al Băncii Naționale a României

București"

---

⁶⁰ Consultarea dosarului personal al arhitectului Radu Dudescu o datorez bunăvoinței domnului Cristian Păunescu, director al Direcției Resurse Umane din cadrul Băncii Naționale a României, care – împreună cu domnul Nicolae Noica, fost ministru al Lucrărilor Publice, m-au încurajat să abordez acest subiect și și-au manifestat interesul pentru acesta.

2. F.141: „Declarație

Subsemnatul, Arhitect Radu Dudescu, conform circularii [sic] Dv. No.28171 din 15 mai 1931, declar că:

a) am în sarcina mea soția, un copil și mama și

b) am ca avere imobilă, un apartament proprietate în Str. Frumoasă no.54, etaj 5, cumpărat prin împrumut la BNR, închiriat cu 90.000 lei anual, pentru care plătesc rată de amortizare și dobânzi de lei 126.000 anual, plus impozitul global mărit prin această proprietate la lei 72.000 - anual. Nu am nici un alt fel de venit.

București, 18 Mai 1931, Arhitect Radu Dudescu"

---

3. F.143: „Copie după Diploma de arhitect a D-lui Radu Dudescu No.74”

Școala Superioară de Arhitectură din București

În numele M. S. Regele Ferdinand I, Noi ministrul secretar de stat la departamentul Artelor și Cultelor, văzând referatul Direcțiunei Școalei Superioare de Arhitectură No.186 din 8 iulie 1921 din care rezultă că Dl. Dudescu Radu, de naționalitate român, de religie ortodoxă, născut în București, anul 1894 martie 10, a terminat cursul complet al Școalei, obținând toate notele și recompensele cerute de regulament.

Acordăm D-lui Radu Dudescu diploma de arhitect, putându-se bucura de toate drepturile și prerogativele date de lege.

8 iulie 1921

Ministru

(ss) Octavian Goga

Directorul Școalei

(ss) Ermil Pangrati

No. diplomei 74/37.919/921

Legea din 5 aprilie 1900

Regul. 6 august 1912

Conform cu originalul

Arhitect Radu Dudescu

---

4. F.144: „Banca Națională a României București, 16 septembrie 1930

Serviciul Arhitecturii

[Rezoluție:] Se autorizează

[Semnătura olografă indesc.]

Domnule Guvernator,

Vă rog să binevoiți a-mi da aprobarea pentru căsătoria mea cu D-ra Lucia Ștefănescu, fiica D-lui M. Ștefănescu-Grivița – industriaș – totdeodată vă rog a-mi aproba și un concediu de 15 zile începând de la 29 septembrie a.c.

Arhitect

[Semnătură olografă:] Radu Dudescu”

---

5. F.145: „București 17 ianuarie 1945

Serviciului Personalului din BNR

Vă rog a lua act că prin sentința N°387 din 16 decembrie 1944 a Trib. Ilfov secția VI c.c. s-a hotărât desfacerea căsătoriei mele de doamna Lucia Dudescu născută Ștefănescu.

Actul de căsătorie se află înscris în registrele Oficiului de Stare Civilă a Primăriei Sect. Galben sub no.1194 din 25 sept.1930 și s-a făcut notarea în registrele respective sub no.30 din 16 ianuarie 1945.

Cu perfectă stimă,

[Semnătură olografă:] Arh. Radu Dudescu”

---

6. F.146:

„11 aprilie 1945

Domnule Guvernator

Am onoarea a vă ruga să binevoiți a mă autoriza să mă căsătoresc cu Doamna Lucia-Angela Gaillac – fiica răposatului Ștefan Gaillac, industriaș.

Primiți, vă rog, Domnule Guvernator, asigurarea deosebitei mele considerații.

Radu Dudescu

Arhitect-șef al Băncii Naționale a României”

Pe verso: „Domiciliu: Str. Luterană 29”

---

7. F.180:

„Domnule Guvernator,

Fiind delegat a vizita și lua la fața locului toate informațiunile privind construcțiile Băncilor de emisiune din Berlin, Paris și Londra, precum și asupra palatului Ligii Națiunilor din Geneva, va rog să binevoiți a-mi acorda un concediu de 25 zile (12 aprilie - 6 mai a.c.) în interesul serviciului și a dispune să fiu recomandat instituțiunilor enumerate mai sus.

Mulțumindu-vă de încrederea ce-mi arătați vă rog să binevoiți a primi asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

[Semnătură olografă:] Arhitect Radu Dudescu

șeful Serviciului Arhitectură

3 aprilie 1939

43 A str. C.A. Rosetti

D-sale D-lui Guvernator al Băncii Naționale a României”

ARHITECTUL RADU DUDESCU ȘI BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

Sabina Marițiu

În ultimele luni au apărut câteva lucrări care au ca principal subiect tratarea arhitecturii și a clădirilor aparținând Băncii Naționale a României, din punctul de vedere al specialiștilor⁶¹. Cititorul interesat poate afla detalii extrem de interesante despre istoria sediilor băncii centrale și despre cei care le-au edificat, dar nu poate pătrunde într-o mulțime de amănunte istorice legate de modul în care acestea au fost construite.

Din acest motiv, am încercat să valorificăm în studiul de față o parte din documentele aflate în fondul arhivistic al BNR, referitoare la activitatea desfășurată de-a lungul timpului de către Radu Dudescu și, implicit, de către Serviciul Arhitecturii.

De ce Radu Dudescu? Motivele sunt multiple, așa că ne rezumăm la a enumera doar câteva: pentru că întreaga sa activitate profesională a fost, încă de la începuturile sale, legată în mod indisolubil de Banca Națională a României; pentru că a reușit să dea Bucureștiului una dintre cele mai importante și mai impozante clădiri ale sale – Noul Palat al BNR; și pentru că poate fi considerat și un exemplu de implicare socială, el conducând timp de mai mulți ani Asociația culturală și sportivă a funcționarilor BNR.

Studiul nu se dorește a fi exhaustiv, ci urmărește mai mult să puncteze cele mai importante aspecte ale activității lui Radu Dudescu în calitatea sa de arhitect-șef al băncii centrale. Cum era și firesc, am pus accentul pe anii în care Dudescu a fost atât de implicat în ridicarea noului sediu al instituției din strada Doamnei nr. 8, dar

---

⁶¹ A se vedea Nicolae Șt. Noica (coord.), *Banca Națională a României și personalități din istoria construcțiilor*, București, Editura Mașina de Scris, 2006 și Nicolae Lascu, *Banca Națională a României și arhitectura*, București, Editura Enciclopedică, 2006.

am căutat să aducem la lumină și realizări considerate a fi de mai mică importanță (cazul plăcii comemorative a funcționarilor BNR căzuți în timpul Primului Război Mondial), dar pline de semnificații.

Placa comemorativă

Pierderile de vieți din timpul Primului Război Mondial au impresionat în mod profund societatea românească și de aceea și la noi, ca de altfel în majoritatea statelor europene, a început cu febrilitate o adevărată „campanie” de ridicare a unor monumente închinatelor memoriei celor căzuți pe câmpurile de luptă. Pentru a ne face o viziune exactă asupra acestei acțiuni, este de ajuns să subliniem faptul că aproape nu există localitate rurală pe teritoriul Vechiului Regat în care să nu fie ridicat un monument de mai mici sau mai mari dimensiuni, dedicat memoriei eroilor.

Banca Națională și-a dat și ea tributul de sânge, o parte dintre funcționarii săi fiind uciși în timpul conflagrației. Soarta orfanilor și a văduvelor de război a fost una dintre preocupările constante ale conducerii BNR pe parcursul perioadei interbelice. Aceeași grijă s-a regăsit și în privința ridicării unui monument dedicat funcționarilor-eroi.

Conducerea băncii a convenit ca acesta să se materializeze sub forma unei plăci comemorative care să fie amplasată în holul de onoare, la capătul scării monumentale din aripa dreaptă a clădirii.

Inițial, proiectarea și realizarea i-au fost încredințate, în ianuarie 1925, sculptorului Dimitrie Mățăuanu, care se angaja ca în șapte luni de la primirea comenzii să execute un basorelief și o placă comemorativă „în marmură de Carrara cu aplicațiuni de bronz”, contra sumei de 200 000 lei. Destinul tragic al sculptorului a făcut ca proiectul să nu se mai concretizeze⁶².

Ideea a fost însă reluată în 1932, când lucrarea i-a fost încredințată spre studiu, personal de către guvernatorul Dimitrie Burillianu,

---

⁶² Arhiva BNR, fond Direcția Administrativă, dosar 1/1923, f. 6; sculptorul a încasat un avans de 40 000 lei, dar s-a sinucis câteva luni mai târziu.

sculptoriței franceze Margareta Lavrillier-Cossăceanu, fără a exista o hotărâre a Consiliului General al BNR în acest sens⁶³. Radu Dudescu a primit propunerile artistei în februarie 1933 și în august 1934 informa conducerea BNR că era vorba „despre o compoziție sobră, așezată în locul propus, care se încadrează în arhitectura scării de onoare”⁶⁴. Rămânea în suspensie chestiunea onorariului, pretențiile sculptoriței ridicându-se la 50 000 franci francezi, sumă în care nu erau incluse transportul și fixarea plăcii în locul ales.

La 11 martie 1935 însă, Consiliul General a hotărât să îl angajeze pe sculptorul Ion Jalea pentru a realiza lucrarea dedicată comemorării eroilor Primului Război Mondial. Sculptorul a propus realizarea unui *haut-relief* din marmură de Carrara, reprezentând „Gloria și Sacrificiul Armatelor Române în Războiul pentru Întregirea Neamului”, contra sumei de 150 000 lei, cheltuielile de transport și montare fiind cuprinse în acest preț. Jalea se angaja să execute lucrarea până la 1 iulie 1936 și se părea că, în sfârșit, chestiunea își găsisese rezolvarea.

La termenul fixat însă sculptorul nu a putut prezenta opera, motivând că, deși încasase un avans de 50 000 lei, nu a reușit să studieze problema din cauza faptului că Banca Națională apelase la serviciile sale și în privința realizării noilor monede. În aceste condiții, guvernatorul Mitiță Constantinescu a hotărât renunțarea la serviciile lui Ion Jalea și lansarea unui concurs public pentru realizarea unei plăci comemorative⁶⁵. BNR l-a acționat în justiție pe sculptor, în decembrie 1936, în vederea recuperării avansului.

Radu Dudescu a fost însărcinat să studieze istoricul chestiunii și să redacteze un referat în care să expună cauza. Conștiincios, șeful Serviciului Arhitecturii a făcut acest lucru și în finalul documentului a ținut să precizeze faptul că „d-l Jalea este pe lângă

---

⁶³ *Ibidem*, p. 44.

⁶⁴ *Ibidem*, p. 32.

⁶⁵ *Ibidem*, p. 52.

un artist cu reputația lui stabilită și un mutilat al războiului de întregire unde și-a pierdut brațul drept”⁶⁶.

Nu știm cât de mult a contat părerea lui Dudescu, cert este însă faptul că la 19 decembrie 1936, Mitiță Constantinescu a pus următoarea rezoluție pe acest referat: „Se renunță la proces”⁶⁷.

Concursul a fost lansat la 16 iulie 1936, anunțul fiind semnat de către Radu Dudescu. Câștigătorul trebuia ca în decurs de două luni să execute de acum atât de disputata lucrare⁶⁸. În urma analizării ofertelor nu a fost desemnat nici un câștigător, așa că realizarea planului plăcii comemorative i-a fost încredințată, în ianuarie 1937, arhitectului Radu Dudescu.

Șeful Serviciului Arhitecturii a elaborat foarte repede planul, astfel încât s-a trecut la lansarea unei licitații publice pentru realizarea lucrării. Dintre cele trei oferte prezentate, a fost aleasă cea a firmei fraților G. și B. Santalena, care s-au angajat să realizeze placa din piatră de Baschiori (jud. Tulcea). Guvernatorul Mitiță Constantinescu l-a lăsat pe Dudescu să decidă în privința alegerii, pe care arhitectul a motivat-o ca fiind cea mai potrivită, având în vedere faptul că la Palatul Regal se lucrase cu același material și că „structura și culoarea pietrei credem că se va armoniza cu arhitectura Băncei, iar prețul este convenabil, 51 500 lei”⁶⁹. Placa, dezvelită în mod semnificativ la 11 noiembrie 1937, ziua semnării armistițiului de la Brest-Litovsk care a pus punct Primului Război Mondial, cuprinde numele celor 21 de funcționari ai Băncii Naționale care și-au pierdut viața în timpul conflagrației.

---

⁶⁶ *Ibidem*, p. 151.

⁶⁷ *Ibidem*, p. 150.

⁶⁸ *Ibidem*, p. 141.

⁶⁹ *Ibidem*, p. 147.

Sediul Casei de pensii, împrumuturi și ajutoare a funcționarilor BNR din Calea Victoriei nr. 22-24

În cursul celui de-al doilea deceniu interbelic, activitatea Băncii Naționale a cunoscut o extindere fără precedent, atât la nivelul sediului central din București, cât și la cel al sucursalelor teritoriale. Pe lângă activitatea cu specific bancar strict, treptat, la nivelul conducerii instituției a început să fie manifestată dorința de a interveni pentru continua îmbunătățire a situației propriilor funcționari, prin punerea la dispoziția acestora a diverselor facilități pentru ridicarea statutului social și a cunoștințelor profesionale și pentru petrecerea timpului liber.

La 17 februarie 1935, ca urmare a deciziei luate de către Adunarea generală a acționarilor BNR, a fost înființată Casa de pensii, împrumuturi și ajutoare a personalului băncii.

Conducerea institutului de emisiune a dorit ca acest organism să beneficieze de un sediu propriu, așa că Radu Dudescu a fost însărcinat să studieze problema.

În primăvara anului 1937, arhitectul-șef al BNR i-a prezentat guvernatorului Mitiță Constantinescu planul viitorului sediu al Casei de pensii, la care colaborase cu arhitectul Ion Davidescu, în acel moment director la Serviciul Urbanistic al Capitalei, plan însoțit de un referat explicativ.

În acest al doilea document am regăsit pentru prima oară și referiri la intenția Primăriei Capitalei de a sistematiza întreaga zonă din jurul sediului central al BNR. De lucrare fusese desemnat să se ocupe arhitectul Ion Davidescu, din partea băncii având această sarcină, în mod evident, Radu Dudescu. El îi aducea la cunoștință guvernatorului BNR planul administrației Bucureștiului de a crea o esplanadă în fața clădirii Bursei și de a sistematiza strada Eugeniu Carada prin alinierea tuturor construcțiilor existente la clădirea Băncii de Scont⁷⁰.

---

⁷⁰ Sediul Băncii de Scont se afla la intersecția străzilor Lipscani și Eugeniu Carada.

Dudescu îl informa pe guvernator că, pe lângă Ion Davidescu, mai colaborase cu doi dintre colegii săi din cadrul Serviciului Arhitecturii, și anume: Nicolae Crețoiu, cel care făcuse studiile la planșetă și Grigore Vidrașcu, însărcinat cu efectuarea antemăsurătorilor și a devizului lucrării.

Conform proiectului, clădirea avea subsolul distribuit pe două niveluri, cinci etaje de birouri, o sală de conferințe la etajul VI, o sală de sport cu anexele necesare la etajul VII și un bufet la etajul VIII⁷¹. Parterul era rezervat pentru spații comerciale, oferite spre închiriere. Studiile de specialitate elaborate în perioada respectivă afirmău că era pentru prima dată „că în București se clădește o casă care are prăvăliile din fațada principală retrase de la stradă – oferindu-se pietonilor avantajul de a circula pe sub arcade – adăpostiți de ploaie și feriți de razele fierbinți ale soarelui de vară când căldura trece de 40 de grade”⁷².

Pentru ridicarea acestei clădiri impunătoare, a fost nevoie și de cumpărarea de către BNR, la 5 mai 1937, a unui teren cu o suprafață de 2 700 mp, aparținând Băncii Marmorosch Blank și aflat în perimetrul dintre Calea Victoriei, strada Eugeniu Carada și Pasajul Macca. Șase zile mai târziu, planurile au fost aprobate și de către autoritățile Capitalei, astfel că putea fi deschis șantierul pentru ridicarea sediului Casei de pensuni, estimat a costa 35 milioane lei⁷³.

Consiliul de administrație al BNR a aprobat abia la 18 iunie 1937 planurile, astfel că lucrările pentru degajarea terenului au început luna următoare. La 9 septembrie 1937, terenul a fost predat antreprizei SONACO, condusă de ing. Liviu Ciulley, cel care câștigase licitația pentru ridicarea clădirii.

La 16 decembrie 1937, în cadrul unei festivități la care au fost invitați să ia parte toți funcționarii băncii, a fost pusă piatra de

---

⁷¹ Arhiva BNR, fond Direcția Administrativă, dosar 13/1937, f. 255.

⁷² „Arhitectura”, serie nouă, an 6, 1940, p. 13.

⁷³ Arhiva BNR, fond Direcția Administrativă, dosar 13/1937, f. 267; în acest cost nu erau cuprinse și lucrările de instalații (electricitate, încălzire centrală, canalizare etc.).

temelie a construcției din Calea Victoriei nr. 22-24. Cu acest prilej, guvernatorul a rostit un discurs și a semnat, împreună cu toți cei prezenți, un „Hrisov de temelie”. O copie a acestuia se află astăzi în Arhiva BNR⁷⁴.

Lucrările de construcție s-au desfășurat conform planului inițial, astfel că inaugurarea clădirii a avut loc la 20 decembrie 1938. Pe lângă spațiile destinate funcționării Casei de pensiuni, în această locație au fost instalate și unele servicii ale băncii. Astfel, la etajul I existau ghișee destinate lucrului cu publicul, în timp ce etajul II și jumătate din etajul III erau ocupate de Serviciul Relațiilor cu străinătatea. În cealaltă parte a etajului III și la etajul IV funcționa Serviciul Controlul importului, etajul V aparținând Serviciului Controlul exportului.

La ultimele trei etaje se desfășurau activitățile Asociației culturale și sportive a funcționarilor BNR, pe care Dudescu a condus-o timp de șase ani, în intervalul 1935-1940. Din documentele de arhivă reiese faptul că Radu Dudescu a fost inițiatorul unora dintre cele mai importante acțiuni ale acestei asociații, implicându-se direct în realizarea lor.

Astfel, una dintre cele mai lăudabile inițiative, care a avut un puternic ecou în rândul funcționarilor băncii, a fost cea privind organizarea cursurilor gratuite de limbi străine (franceză, germană, italiană și engleză).

Periodic, asociația organiza excursii în afara Bucureștiului pentru a cunoaște, așa cum Dudescu se exprima, „frumusețile naturale ale țării”. Am reușit să reconstituim câteva dintre destinațiile propuse de Radu Dudescu în calitate de președinte al acestei organizații: Sinaia, Giurgiu, Constanța, Brașov, Govora. Trebuie precizat că deplasările erau efectuate cu autobuzul cumpărat din fondurile asociației.

---

⁷⁴ Vezi și „Restitutio” nr. 4/martie 2004, „Viața și opera lui Mitiță Constantinescu”, p. 89.

O amploare destul de mare în cadrul asociației au avut-o activitățile sportive, funcționarii BNR având posibilitatea să practice gimnastica, scrima, tenisul, boxul, înotul sau sporturile nautice. Pasionat de vânătoare, Dudescu a reușit să organizeze și o societate de profil, cu terenuri la Schitu Slănic (jud. Muscel), la Mănăstirea Căldărușani funcționând o crescătorie de fazani⁷⁵.

Funcționarii puteau beneficia și de petrecerea concediilor într-una dintre vilele băncii care se aflau în 1937, de exemplu, la Băile Herculane, Carmen Sylva, Constanța, Slănic Moldova, Bușteni, Câmpulung Muscel și Predeal.

Radu Dudescu a fost cel care, împreună cu Mircea Marinescu, a proiectat în 1945 imobilul din Calea Dorobanților nr. 36-38, destinat locuințelor funcționarilor BNR. Blocul, structurat pe 9 etaje, început în iunie 1945 și terminat în 1948, cuprinde 54 de apartamente, are o suprafață desfășurată de 6 870 mp⁷⁶ și a fost executat de către antrepriza Emil Prager, iar după naționalizarea acesteia de către Centrala Întreprinderilor de Construcții Industriale și Civile⁷⁷.

Noul Palat

După Marea Unire din 1918, operațiunile Băncii Naționale a României au crescut în volum și complexitate, rețeaua teritorială a institutului de emisiune extinzându-se la nivelul întregii țări. Această realitate, ca și avântul pe care economia românească l-a înregistrat după consumarea crizei economice mondiale, au făcut ca vechiul sediu al centralei BNR din strada Lipscani 25, operă a arhitecților francezi Albert Galleron și Cassien Bernard, să devină impropriu desfășurării operațiunilor. Încă din 1923, Consiliul General al BNR aprobase cumpărarea a două clădiri alăturate (fostul teatru Modern și imobilul Zaharia) și amenajarea lor ca birouri.

---

⁷⁵ Arhiva BNR, fond Direcția Administrativă, dosar 31/1936, f. 225.

⁷⁶ Idem, dosar 5/1947, f. 22-24.

⁷⁷ Pentru mai multe detalii privind arhitectura Căminului funcționarilor din Calea Dorobanților vezi Nicolae Lascu, *op.cit.*, p. 124-127.

Dispersarea serviciilor în trei clădiri distincte⁷⁸, chiar dacă acestea erau alăturate, nu putea mulțumi conducerea băncii. Trebuiau luate în calcul și extinderea tezaurului, ca și sporirea gradului său de siguranță, lucruri imposibil de realizat în vechiul palat din cauza structurilor de rezistență care nu puteau fi înlocuite radical. În aceste condiții, soluția cea mai bună era construirea unui nou sediu care urma să corespundă desfășurării în bune condiții a activității specifice unei bănci centrale.

Problema a fost ridicată pentru prima oară în ședința din 14 decembrie 1933 a Consiliului de administrație al BNR, care l-a însărcinat pe arhitectul vienez Cezar Poppovits⁷⁹ să întocmească planurile de completare „a actualei clădiri cu o construcție complementară”⁸⁰. Era necesar ca planurile să fie în concordanță cu propunerile privind sistematizarea și amenajarea străzilor din perimetrul băncii, și anume Lipscani, Smârdan, Eugeniu Carada și Doamnei.

Din aceeași zi datează și o scrisoare a lui Poppovits către guvernatorul BNR, Grigore Dimitrescu, prin care se angaja să realizeze planurile pentru o nouă clădire a băncii alcătuită din subsol, alocat tezaurului, parter, destinat unei săli de operațiuni cu publicul și etaj, pentru birourile rezervate conducerii. De asemenea, arhitectul vienez afirma că urma să alcătuiască și planurile de sistematizare a zonei, până la sfârșitul lunii mai 1934. Onorariul cerut nu era deloc de neglijat și anume 700 000 lei, plățibili în trei tranșe⁸¹. Oferta a fost acceptată, astfel că la 15 decembrie 1933 i-a fost avansată suma de 200 000 lei.

La 13 iunie 1934, o nouă scrisoare a aceluiași arhitect confirma faptul că sarcina a fost dusă la îndeplinire. Poppovits a prezentat conducerii BNR un număr de 22 de planuri reprezentând „un

⁷⁸ Acestora li s-a adăugat, începând din anul 1933, și fostul palat al Băncii Chrissoveloni, preluat de către BNR în urma falimentului instituției. În această clădire, situată în strada Lipscani nr. 16, își desfășoară în acest moment activitatea Sucursala municipiului București a BNR.

⁷⁹ Probabil este vorba de același arhitect care a proiectat și spitalul Elias; vezi *supra*.

⁸⁰ Arhiva BNR, fond Direcția Administrativă, dosar 1/1933, f. 10.

⁸¹ *Ibidem*, f. 13-14.

proiect de studiu referitor la întregirea clădirii Băncii Naționale, precum și la sistematizarea împrejurimilor”⁸² și solicita plata restului din onorariul care i se cuvenea. Din nefericire, până în acest moment nu am reușit să identificăm în Arhiva generală a BNR niciunul dintre aceste planuri. Din documentele cercetate nu reiese de ce a fost abandonată soluția propusă de către arhitectul vienez.

Problema ridicării unei clădiri adecvate activității Băncii Naționale continua să fie tot mai acută, așa că a fost dată spre studiu Serviciului Arhitecturii condus de Radu Dudescu. Soluționarea ei nu era deloc simplă, deoarece pe actualul amplasament al Noului Palat al BNR existau, pe lângă cele două imobile amintite anterior și aflate în proprietatea instituției, alte două, proprietate particulară (imobilele Soutzo și Rădulescu)⁸³ a căror expropriere pentru utilitate publică era absolut necesară. Operațiunea s-a dovedit a nu fi dintre cele mai ușoare, având în vedere atât faptul că cele două clădiri erau pline de chiriași, cât și vadul comercial al zonei.

Dudescu a fost însărcinat de către conducerea băncii încă din toamna anului 1937 să facă demersurile necesare pe lângă Primăria Capitalei în vederea respectivelor exproprieri. Primăria era de acord cu punctul de vedere al institutului de emisiune, dar nu dorea să fie în niciun fel implicată în cheltuielile pe care le presupunea o astfel de operațiune⁸⁴.

Ca urmare, la 7 februarie 1938, Comisiunea interimară centrală a municipiului București a hotărât modificarea aliniamntului străzilor din perimetrul Doamnei, Smârdan, Banca Națională și

---

⁸² *Ibidem*, nenum.

⁸³ Imobilul deținut de Ella (Elena) Rădulescu se afla pe str. Smârdan nr. 2, colț cu str. Doamnei nr. 10, iar imobilul proprietatea Zoe Al. Soutzo era situat pe str. Smârdan nr. 4, colț cu str. Băncii Naționale.

⁸⁴ Arhiva BNR, fond Direcția Administrativă, dosar 12/1937, f. 19.

Eugeniu Carada conform dorințelor exprimate de către banca centrală prin vocea arhitectului său șef⁸⁵.

Imediat după primirea acestei aprobări, Dudescu i s-a adresat guvernatorului Mitiță Constantinescu pentru ca acesta să aprobe constituirea unui birou special, separat de Serviciul Arhitecturii, unde, împreună cu alți colaboratori, să poată elabora primele schițe ale viitorului sediu al BNR: „În aceste schițe s-ar vedea suprafața maximă de construcție pe care regulamentul o permite, curțile de lumină ce trebuiesc lăsate, înălțimile clădirii pe cele 4 laturi, legătura cu imobilul central, stilul palatului etc. Schițele vor indica câteva principii de dezvoltare a dispozițiunilor interioare pentru accesul publicului, plasarea serviciilor, căi de acces orizontale și verticale, tezaure, arhive, săli de recepții, birouri și sală de lucru, toalete, vestiare, holuri etc.”⁸⁶.

Mitiță Constantinescu a aprobat constituirea unui astfel de birou, în cadrul căruia Radu Dudescu a propus să fie cooptat și arhitectul Ion Davidescu. Structurii astfel constituite i s-a pus la dispoziție suma de 100 000 lei, urmând ca în termen de două luni să fie prezentate un program și mai multe schițe pe baza cărora conducerea BNR să poată da liniile directe ale viitoarei construcții.

După opt luni de la constituirea acestui birou, Radu Dudescu i-a prezentat guvernatorului câteva schițe preliminare, din nefericire nepăstrate între documentele de arhivă, și un referat explicativ. În acest document nu este însă detaliat proiectul, Dudescu referindu-se mai mult la viziunea pe care o avea în privința viitoarei funcționări a serviciilor băncii. Încă de la început,

⁸⁵ *Ibidem*, f. 54; cele mai importante cerințe pe care Dudescu le formulase erau cele în legătură cu cedarea suprafeței străzii Băncii Naționale de către Primărie către banca centrală, în vederea înglobării ei în ansamblul Noului Palat și micșorarea suprafeței esplanadei proiectate în fața clădirii Bursei de la 64 m la 35 m; Dudescu ceruse și exproprierea unui colț din clădirea Băncii Marmorosch Blank, dar Primăria nu a aprobat acest lucru, anunțând că avea în intenție păstrarea, pe cât posibil, a alinierilor existente pe strada Eugeniu Carada. Ulterior, la 31 mai 1939, BNR a intervenit din nou pe lângă Primăria Bucureștiului pentru o nouă îngustare a străzii Doamnei de la 35 m la 30 m, lucru care a fost aprobat.

⁸⁶ *Ibidem*, f. 69-70.

arhitectul a avut în plan crearea celor două săli mari la parterul clădirii, asemănătoare cu sala ghișeelor din Vechiul Palat, spații în care urmau să își desfășoare activitatea serviciile care aveau tangență directă cu publicul.

Dudescu dorea în acel moment ca cele mai vechi departamente ale instituției, și anume „Scontul, Casieria, Secretariatul, Personalul, Contabilitatea /.../ și Onor. Direcțiunea”, să continue să funcționeze în clădirea din Lipscani nr. 25⁸⁷.

O remarcă interesantă o face șeful Serviciul Arhitecturii în momentul în care vorbește despre Serviciul Fabricarea Biletelor. Acest serviciu, care funcționa în vechea clădire a băncii în condiții total improprii, avea nevoie de o construcție separată cu o suprafață de aproximativ 6 000 mp. Construcția unui local propriu al imprimeriei fusese luată în calcul din 1937, când se pare că s-au efectuat chiar niște studii și măsurători pentru a fi realizată o astfel de investiție pe terenul pe care banca îl deținea în bulevardul Regele Alexandru al Iugoslaviei (fosta Calea Dorobanților).

În finalul referatului, Dudescu îi reamintea guvernatorului că, pentru ca proiectul să poată fi executat în cele mai bune condiții, era nevoie de o călătorie de documentare în diverse state europene și își exprima speranța că va întreprinde acest voiaj la sfârșitul lunii noiembrie 1938.

La 22 decembrie 1938 a fost publicat în „Monitorul Oficial” un decret regal prin care se declarau de utilitate publică și se expropriau toate proprietățile aflate pe locul viitorului sediu al Băncii Naționale⁸⁸. Decretul a fost însoțit și de publicarea Raportului de motivare, întocmit de Ministerul de Interne, condus în acel moment de către Armand Călinescu, în care se subliniau importanța băncii centrale și necesitatea extinderii localului său. Erau aduse mai multe argumente în favoarea exproprierii, printre care: dispersarea serviciilor băncii în mai multe clădiri, unele total improprii activității de bancă, starea vechiului tezaur al instituției

---

⁸⁷ *Ibidem*, f. 258.

⁸⁸ „Monitorul Oficial”, nr. 298/22 decembrie 1938, p. 6118.

care „nu mai corespunde cerințelor tehnicii moderne în privința capacității și securității în timp de pace, dar mai ales în timp de război”, mărirea volumului de activitate a instituției, necesitatea amenajării unor adăposturi pentru apărare pasivă etc.

La rândul său, Consiliul de administrație al BNR a aprobat, la sfârșitul anului 1938, cumpărarea celor două proprietăți, alocând în acest sens 23 milioane lei pentru exproprierea „străzilor proprietatea d-rei Elena dr. Rădulescu și o parte Soutzo”, 21 milioane lei pentru terenul care urma să fie ocupat de construcția Noului Palat (restul proprietății Zoe Al. Soutzo) și 5 milioane lei ajutor dat de BNR Primăriei Municipiului București pentru lucrările edilitare ocazionate de sistematizarea pieței și a străzilor din jurul băncii⁸⁹.

În martie 1939, în urma unei hotărâri a Curții de Apel din București, cele două clădiri au trecut în proprietatea BNR, prin cumpărare și despăgubirea chiriașilor⁹⁰.

În vederea efectuării unei documentări ample și temeinice, Dudescu a plecat la începutul anului 1939 într-o călătorie de studiu la Geneva, la sediul Societății Națiunilor, la Paris, pentru a vizita noua clădire a Băncii Franței, aflată în acel moment în construcție și la Berlin, la sediul Băncii Reichului. După întoarcerea în țară, la 27 aprilie 1939, arhitectul-șef al BNR i-a adresat lui Mitiță Constantinescu un raport cuprinzând impresiile sale asupra obiectivelor vizitate, precum și câteva propuneri.

Palatul Societății Națiunilor, proiectat de cinci arhitecți⁹¹, suferea în viziunea sa de lipsă de unitate. Totuși îl impresionase grija pentru detalii și „execuția ireproșabilă, care ne face să tragem învățământul că dacă concepția nu ne satisface într-unele lucrări, felul perfect cum a fost executat până în cele mai mici detalii, să

⁸⁹ Arhiva BNR, fond Procesele-Verbale ale Consiliului de administrație, dosar 87/1938, f. 198.

⁹⁰ Idem, dosar 9/1939, f. 21.

⁹¹ Idem, dosar 12/1937 p. 271-274; vezi și Nicolae Lascu, *op.cit.*, p. 75.

putem pretinde executorului de a nu livra o lucrare până ce nu i-a dat *finissagiul*”⁹².

Dudescu a fost profund dezamăgit de noua clădire a Băncii Franței, o clădire „cu o fațadă banală, fără proporție, fără stil și fără a încerca cel puțin o idee nouă”. Singurele lucruri pe care le-a găsit interesante au fost sistemul de încălzire și cel de condiționare a aerului, aceasta din urmă o chestiune căreia se pare că îi acorda o foarte mare importanță.

Arhitectul român a fost cel mai impresionat, de departe, de realizările germane în domeniul construcțiilor monumentale. Noul sediu al Băncii Reichului, la care se lucra din toamna anului 1933, se pare că l-a fascinat mai ales în privința soluțiilor tehnice găsite de către colegii de breaslă germani și a dotărilor de ultimă generație în acel moment. Dudescu a început chiar o colaborare destul de strânsă cu conducătorul departamentului de arhitectură al băncii germane, Heinrich Wolff, care i-a pus la dispoziție chiar din primul moment mai multe materiale de ordin tehnic.

Ca urmare a acestei vizite, la București s-a deplasat inginerul Herbst, care în prima parte a anului 1940 a realizat studiile pentru condiționarea aerului în Noul Palat, fiind adoptată soluția care fusese găsită și de către Banca Reichului, prin distribuirea aerului prin canale așezate de-a lungul culoarelor. Din nefericire, din cauza vitregiei vremurilor în care a fost ridicată construcția, proiectul inițial nu a mai putut fi respectat în această privință⁹³.

După sedimentarea primelor impresii ale călătoriei, la 9 august 1939, Radu Dudescu i-a înaintat guvernatorului Mitiță Constantinescu un nou referat în care făcea constatarea că „dacă arhitectura Băncii Reichului nu ne oferă completă satisfacere, planul este clar și corespunde în linii generale cu intențiunile Băncii Naționale a României de a avea săli mari de lucru, putând fi

---

⁹² Arhiva BNR, fond Direcția Administrativă, dosar 12/1937, f. 273.

⁹³ Idem, dosar 47/1940, f. 294.

micșorate sau mărite prin simple adăugiri sau scoateri de paravane”⁹⁴.

În același document găsim pentru prima oară explicate de către șeful Serviciului Arhitectură liniile directe ale proiectului Noului Palat al BNR. Dudescu menționa că își reîncepuse studiile ținând seama de cele văzute în călătoria sa și având ca punct de plecare terenul de circa 4 000 mp pe care banca îl deținea. Arhitectul aprecia că se putea construi pe o suprafață de 3 400 mp, diferența regăsindu-se în „curtea de lumină dintre palatul vechi și cel nou”⁹⁵.

Dudescu descria succint proiectul noii clădiri a băncii. Conform planului inițial, Noul Palat urma să fie structurat pe 6 etaje, la care se adăugau două niveluri de subsol, „entresolul” (mezaninul) și parterul.

Subsolul II, aflat la 9 m adâncime era proiectat a cuprinde adăposturile antiaerene, cu toate anexele necesare, unde puteau fi cazate în caz de necesitate aproximativ 1 800 de persoane, alte 3- 400 putându-se adăposti pe holuri⁹⁶. Subsolul I era destinat arhivei, sălii cazanelor, hidrofoarelor, rezervoarelor de combustibil, aparatelor de climatizare și seifurilor pentru public.

Mezaninul urma să servească pentru adăpostirea secției de poliție care funcționa pe lângă BNR. Intrarea funcționarilor, prevăzută a fi dinspre strada Smârdan, avea la acest nivel „două spațioase vestiare”. De asemenea, aici trebuiau să funcționeze poșta, biroul de expediție, garderoba ușierilor, un bufet și „o sală de gardă”⁹⁷.

La parterul clădirii se aflau intrarea principală pentru public și două săli destinate acestuia: una pentru Serviciul Casierie și Viramente, iar cealaltă pentru Serviciul Devize.

---

⁹⁴ Idem, dosar 40/1947, f. 33.

⁹⁵ *Ibidem*, f. 32.

⁹⁶ Dudescu avea aproape o obsesie legată de siguranța adăposturilor de apărare pasivă, după cum singur mărturisește, fiind impresionat de câteva fotografii cu dezastrile făcute de atacurile aeriene în timpul războiului civil din Spania.

⁹⁷ *Ibidem*, f. 30.

Etajul I urma să fie ocupat de către Serviciul Studii și o parte a personalului din Serviciul Devizelor.

Etajul II era destinat pentru a adăposti Serviciile Medical, Contencios, Inspectorat și Aurului.

Etajul III era atribuit Serviciului Arhitecturii, Serviciului Tehnic și Serviciului Economat.

În privința etajelor IV și V, Dudescu menționa că erau libere.

La etajul VI erau proiectate sălile de recepție⁹⁸.

Planurile noi clădiri au fost finalizate la 19 octombrie 1939, fiind semnate de arhitecții Radu Dudescu și Ion Davidescu, acesta din urmă fiind în acel moment directorul Sistemizării Municipiului București⁹⁹. Din nefericire, în Arhiva BNR nu se mai regăsesc astăzi originalele acestor planuri.

La 11 decembrie 1939, Dudescu îi scria din nou guvernatorului Mitiță Constantinescu, prezentându-i planurile complete ale Noului Palat în vederea începerii demersurilor necesare pentru eliberarea de către primăria orașului a autorizației de construcție. Dudescu menționa că în privința fațadei principale, „avem mai multe încercări pe care le prezentăm; câmpul de studii rămâne deschis în direcțiunea în care veți găsi că ne-am apropiat de vederile Domniei Voastre”¹⁰⁰.

De asemenea, Dudescu nu uita să menționeze că în efortul său fusese ajutat de unul dintre arhitecții băncii, Nicolae Crețoiu, ca și de Ion Davidescu, în calitate de arhitect – consultant care „a venit săptămânal câteva ore studiind împreună cu noi dezvoltarea planurilor”¹⁰¹. De aceea, conducătorul Serviciului Arhitectură îi

---

⁹⁸ *Ibidem*, f. 31.

⁹⁹ Idem, fond Procesele-Verbale ale Consiliului de administrație, dosar 96/1943-1944, f. 143.

¹⁰⁰ Idem, dosar 47/1940, f. 55.

¹⁰¹ *Ibidem*, f. 54.

solicita guvernatorului să stabilească un onorariu pentru serviciile aduse de Davidescu.

De altfel, problema onorariului lui Davidescu s-a dovedit a fi una spinoasă, din moment ce nici în 1941 nu își găsisese rezolvarea. În iulie 1941, Consiliul general al BNR a hotărât ca acestuia să îi fie plătită suma de 500 000 lei în contul proiectului Noului Palat. Davidescu a protestat însă vehement, considerând-o prea mică și subliniind faptul că Mitiță Constantinescu, fostul guvernator¹⁰², îl solicitase să elaboreze planurile clădirii, având în vedere colaborarea fructuoasă avută în cazul construcției din Calea Victoriei nr. 22-24. Davidescu argumenta că, deși nu existase un contract scris între el și banca centrală, faptul că semnase împreună cu Dudescu planurile prezentate spre aprobare, ca și cererea de autorizare înaintată primăriei, dovedea că avea dreptul de proprietate artistică asupra lucrării și că sarcina îi fusese dată „nu ca un mic supliment pe lângă Serviciul de Arhitectură al Băncii, ci pentru experiența mea și încrederea pe care o avea în această experiență fostul Guvernator”¹⁰³.

Diferendul lui Davidescu cu BNR nu se stinsese nici în 1944, an în care Dudescu informa din nou Consiliul de administrație al instituției asupra rolului pe care colegul său de breaslă îl avusese în proiectarea Noului Palat. Arhitectul – șef al băncii sublinia faptul că Davidescu participase numai inițial la realizarea planurilor de construcție pe baza cărora se obținuse autorizația, dar planurile ulterioare ale clădirii, „cele la scara 1/100 m nu au fost semnate și de I. Davidescu”¹⁰⁴.

Radu Dudescu afirma că onorariul cerut de Davidescu, în valoare de 6 500 000 lei, nu avea nici o justificare din moment ce acesta nu mai participase în niciun fel la dezvoltarea planurilor și la studiul

---

¹⁰² În acel moment Banca Națională era condusă de către Alexandru Ottulescu.

¹⁰³ Arhiva BNR, fond Direcția Administrativă, dosar 49/1940, nenum.

¹⁰⁴ Idem, fond Procesele-Verbale ale Consiliului de administrație, dosar 96/1943-1944, f. 143.

detaliilor interioare și exterioare, din toamna anului 1940 nemaivenind nici la biroul de studii al băncii și nici pe șantier¹⁰⁵.

În seara zilei de 27 martie 1939, într-o ședință a Consiliului General care s-a ținut în „apartamentul de recepție din imobilul din str. Lipscani nr. 16”, Radu Dudescu a prezentat planurile Noului Palat. Două zile mai târziu, la 29 martie 1939, Dudescu îi scria guvernatorului Mitiță Constantinescu subliniind faptul că va ține cont de sugestiile primite din partea membrilor Consiliului și în același timp schițând pașii care trebuiau urmați pentru începerea lucrărilor de construcție.

Astfel, trebuia lămurit cu Primăria statutul străzii Băncii Naționale¹⁰⁶. De asemenea, trebuia pregătită scoaterea la licitație a lucrărilor de construcție, a scheletului de beton armat, precum și a lucrărilor de pietrărie¹⁰⁷. O altă problemă care trebuia rezolvată de urgență era cea a aprovizionării cu fier și ciment, în condițiile în care Ministerul Înzestrării Armatei avea întâietate în achiziționarea acestor produse¹⁰⁸.

Dudescu aprecia că la 20 aprilie 1939 se putea ține licitația pentru desemnarea constructorului noii clădiri și recomanda să nu fie invitate la aceasta „decât firme ce dovedesc că au executat până acum lucrări de importanță și anume: 1. Inginer Prager; 2. Întreprinderile inginer Tiberiu Eremia; 3. Inginer Liviu Ciulley; 4. Inginer Mihai Gheorghiu; 5. Societatea Unirea – str. Regală

---

¹⁰⁵ *Ibidem*; ținând seama de faptul că Dudescu lucrase mai mult de șapte ani la proiectul noului sediu al BNR și că de peste cinci ani conducea lucrările de șantier, Consiliul de administrație i-a acordat un premiu de 1 milion lei; de asemenea, la propunerea lui Dudescu, a fost gratificat cu 500 000 lei și arhitectul Nicolae Crețoiu, cel căruia i se încredințase biroul planurilor și care „zi de zi depune o muncă excepțională având un real aport la executarea studiilor și lucrărilor pe teren”.

¹⁰⁶ Această stradă trecea prin spatele Vechiului Palat al BNR din str. Lipscani nr. 25; astăzi, perimetrul acestei străzi este înglobat în curtea interioară a sediului Băncii Naționale a României.

¹⁰⁷ Dudescu optase pentru folosirea pietrei de Vrața (Bulgaria) în privința fațadei și a lucrărilor ornamentale (coloane, capiteluri, frize, cornișe, baluștri).

¹⁰⁸ Arhiva BNR, fond Direcția Administrativă, dosar 47/1940, f. 231-230.

(inginer Runcan și Gh. Popescu); 6. Inginer Flaviu Baldovin; 7. Inginer Corneliu Nicolau; 8. Inginer C.M. Vasilescu”¹⁰⁹.

Pe parcursul lunii august 1939 au avut loc mai multe licitații pentru dărâmarea imobilelor băncii situate în strada Doamnei nr. 10, strada Smârdan nr. 4 și strada Eugeniu Carada nr. 2. Ca urmare a referatelor întocmite de către Serviciul Arhitecturii, Consiliul de administrație a declarat câștigătoare ofertele înaintate de către D. Teodorescu și Ilie Niță, care au plătit băncii suma totală de 2 110 000 lei în vederea demolării¹¹⁰. Pe parcursul anului următor au mai fost ținute licitații asemănătoare, în urma lor demolându-se construcțiile aflate în strada Doamnei nr. 8 și o parte din imobilul situat în strada Eugeniu Carada nr. 7.

Cu privire la regimul străzii Eugeniu Carada, Radu Dudescu a avut în cursul lunilor octombrie și noiembrie 1939 o intensă corespondență cu Direcția Sistematizării din cadrul Primăriei Municipiului București. Era vorba atât despre demolarea unei clădiri, supusă exproprierii, care aparținea municipalității, în vederea lărgirii străzii spre strada Academiei, cât și despre desființarea sau mutarea cu cel puțin 5 metri a liniei de tramvai care trecea pe strada Lipscani, prin fața Vechiului Palat al BNR și își continua traseul pe strada E. Carada. Primăria promisese desființarea acesteia până în primăvara lui 1940, lucru care s-a și înfăptuit¹¹¹.

La începutul lunii octombrie 1939 planul fațadelor a fost îmbunătățit, la recomandarea expresă a guvernatorului Mitiță Constantinescu arhitectul Radu Dudescu hotărând să „completeze simplitatea liniilor arhitecturale cu câteva grupuri plastice de sculpturi”¹¹². În acest sens a fost contactat sculptorul Constantin Baraschi-Mușat, cel care decorase o parte din Arcul de Triumf.

¹⁰⁹ *Ibidem*, f. 230.

¹¹⁰ Idem, fond Procesele-Verbale ale Consiliului de administrație, dosar 89/1939, f. 64, 70, 84, 102-103.

¹¹¹ Idem, fond Direcția Administrativă, dosar 9/1939, f. 423.

¹¹² *Ibidem*, f. 41.

Acesta a fost însărcinat într-o primă fază cu executarea desenelor machetelor de ghișe¹¹³.

La 20 octombrie 1939, Dudescu i-a înaintat guvernatorului Mitiță Constantinescu planurile în forma lor finală, însoțite de un referat. Arhitectul preciza că, față de varianta inițială, planul noii clădiri fusese îmbunătățit „atât în privința distribuției, cât și în studiul fațadei, păstrându-se totuși *partiul inițial*”¹¹⁴. Cu această ocazie, Dudescu informa conducerea BNR asupra destinației spațiilor Noului Palat, care difereau într-o oarecare măsură de ceea ce fusese prevăzut inițial.

Astfel, subsolul II era rezervat în totalitate adăposturilor pentru apărarea pasivă. La subsol I urmau să fie instalate arhivele, instalațiile de încălzire centrală și de climatizare, hidrofoarele, uzina electrică, tezaurul de titluri și tezaurul de casete publice. La mezanin erau prevăzute vestiare pentru funcționari, câteva garaje și birourile pentru expediție, serviciul de poliție al băncii, casa de compensații și bufetul.

La parter, cele două săli mari cu ghișee (astăzi într-una dintre ele se află sala de conferințe Mitiță Constantinescu, iar în cealaltă va funcționa Biblioteca BNR) erau destinate serviciilor Relațiuni cu Străinătatea, Titluri și Cupoane, Ordonanțare și Trezorerie.

La etajul I urmau să funcționeze serviciile Inspectorat și o parte din cel al Relațiunilor cu Străinătatea. Etajul II era destinat Serviciilor Contencios, Aur și Medical. Etajul III urma să fie ocupat numai de către Serviciul Studii, o parte dintre spațiile de aici având statutul de spații „de rezervă”. La etajul IV se regăseau serviciile Arhitecturii, Tehnic și Economat. Etajul V era liber, iar ultimul

---

¹¹³ *Ibidem*, f. 42; din nefericire, grupurile statuare prevăzute pentru a împodobi fațada principală a clădirii nu au mai fost realizate, iar din cercetările întreprinse până acum nu am reușit să identificăm schițele sculptorului Baraschi-Mușat; totuși, ne putem face o idee asupra acestora din macheta realizată în 1940 de către N. Tofan, expusă astăzi în Noul Palat al BNR.

¹¹⁴ *Idem*, dosar 47/1940, f. 53.

nivel, cel de-al VI-lea, era destinat sălilor de recepție și birourilor pentru „onor Direcțiunea”¹¹⁵.

Suprafața totală desfășurată a clădirii, de 3 400 mp, concepția intrării principale de pe strada Doamnei, cu treptele monumentale ridicate până la nivelul parterului, fațada îmbogățită cu grupuri statuare¹¹⁶ erau numai câteva dintre elementele care urmau să facă din Noul Palat al Băncii Naționale a României unul dintre cele mai importante edificii publice ale Bucureștiului.

Radu Dudescu spera ca până la sfârșitul anului 1939 planurile și devizele pentru construcția Noului Palat să fie complete pentru ca în luna ianuarie 1940 să poată avea loc licitația pentru desemnarea constructorului¹¹⁷.

În finalul referatului înaintat guvernatorului BNR, șeful Serviciului Arhitecturii l-a propus pe inginerul Ștefan Mavrodin, cel cu care colaborase și la realizarea imobilului din Calea Victoriei nr. 22-24, pentru efectuarea calculelor și planurilor de beton armat, care trebuiau „să meargă în paralel cu studiile arhitectonice, pentru ca cotele (sic!) proiectului nostru să nu sufere nicio modificare”¹¹⁸. Onorariul cerut de inginerul Mavrodin era de 1 la sută din „valoarea betonului armat”, în mod curent onorariul fiind de 2 la sută. Și, deși inițial Mavrodin a cerut 550 000 lei pentru planurile de beton, la sugestia lui Dudescu suma finală a fost de numai 400 000 lei¹¹⁹.

În luna martie 1940, Dudescu a fost trimis de către guvernatorul Mitiță Constantinescu într-o vizită de documentare la Sofia, la noul sediu al Băncii Naționale a Bulgariei. Guvernatorul vizitase

---

¹¹⁵ *Ibidem*, f. 52.

¹¹⁶ Dudescu vorbește în acest referat despre un grup statuar cu cal și o variantă a acestuia cu o fântână decorativă; acest motiv al fântânii decorative revine în planurile arhitectului, după ce a vrut să îl concretizeze și în Calea Victoriei nr. 22-24.

¹¹⁷ Conform planurilor lui Radu Dudescu, așa cum reiese dintr-un document datat 18 septembrie 1940, construirea „la roșu” a Noului Palat și placarea cu piatră la exterior trebuiau să dureze până în toamna lui 1942, amenajările interioare urmând să fie gata până în 1944.

¹¹⁸ Arhiva BNR, fond Direcția Administrativă, dosar 47/1940, f. 51.

¹¹⁹ *Ibidem*, f. 52v.

clădirea cu un an înainte și fusese profund impresionat de ea. La întoarcerea în țară, șeful Serviciului Arhitecturii a întocmit un referat amănunțit din care, pe lângă problemele strict tehnice, reies și preocupările pe care le avea în calitate sa de președinte al Asociației Culturale și Sportive a Funcționarilor BNR.

La Sofia, Dudescu a avut ocazia să viziteze și să cerceteze planurile noii clădiri a băncii centrale a Bulgariei. Arhitecții acesteia, Vasileff și Soloff, i-au oferit amănunte tehnice pe care Radu Dudescu le-a considerat extrem de interesante. La rândul său le-a prezentat planurile Noului Palat al BNR și, după cum singur mărturisește, „comparând studiul nostru cu această realizare am avut impresia că dacă am uni cele două săli înălțurând scări, ascensoare etc. ce se găsesc în schițele noastre, am obține poate un efect mai grandios. Din București adusesem planurile noastre și ajutat de cei doi colegi bulgari, am început a schița această idee. Le-am lăsat lor plăcerea de a căuta să îmbunătățească planul nostru și cred în mod sincer că această colaborare de câteva zile va aduce o soluție nouă și bună pe care am să pot să v-o prezint în 10-15 zile”¹²⁰. Nu știm dacă soluțiile căutate împreună cu colegii de la sud de Dunăre s-au aplicat, cert este însă faptul că Dudescu a fost profund impresionat de solicitudinea și realizările colegilor bulgari.

În ciuda optimismului lui Dudescu, abia la 20 aprilie 1940 a avut loc licitația pentru desemnarea constructorului Noului Palat. La licitație s-au prezentat cinci societăți (SONACO – ing. Liviu Ciulley, Ing. Cornel Nicolau, Ing. Flaviu D. Baldovin, Ing. Emil Prager, Întreprinderile Generale Tehnice – ing. Tiberiu Eremia și Societatea Unirea – ing. Gh. Popescu-Runcan), dar numai primele două au oferit prețuri ferme¹²¹.

În urma licitației, Consiliul de administrație a aprobat, la 25 aprilie 1940, începerea lucrărilor de construcție la Noul Palat. Cu construirea „la roșu” a fost însărcinată Societatea Națională de Construcții (SONACO), condusă de inginerul Liviu Ciulley, care trebuia să demareze lucrările imediat. Prețul stabilit pentru această

---

¹²⁰ *Ibidem*, f. 14-15.

¹²¹ *Ibidem*, f. 40-38.

operațiune era de 328 milioane lei¹²². La 7 mai 1940 a început organizarea șantierului, numărul muncitorilor crescând treptat, pe măsura înaintării lucrărilor, de la 50 la 200.

La o lucrare de o asemenea amploare era aproape inevitabil să nu se ivească situații neprevăzute cărora arhitectul a trebuit să le facă față. Prima dintre ele a apărut în vara anului 1940 când Dudescu informa conducerea băncii asupra problemelor provocate de startul de pânză freatică. Deși măsurătorile inițiale, efectuate în primăvara aceluia an, arătasera că nivelul apei subterane se găsea la o adâncime de 9 m¹²³, vremea ploioasă a făcut ca acesta să crească cu peste 1,50 m, astfel încât proiectul inițial a trebuit modificat. În proiect erau stabilite următoarele înălțimi pentru subsolurile II și I, respectiv mezanin: 2,70 m, 3,50 m, respectiv 3,50 m. Ca urmare a situației existente și după consultări cu Serviciul Tehnic al BNR, precum și cu inginerii Liviu Ciulley, Aurel Beleş și Ștefan Mavrodin, Radu Dudescu a trasat noile coordonate, care au fost puse în aplicare: subsol II – 2,60 m, subsol I – 3,10 m, mezanin – 3,10 m. A fost redusă, de asemenea, grosimea planșeelor care despărțeau aceste niveluri. Aceasta a fost proiectată inițial a fi de 1 m între fiecare dintre niveluri. Această soluție a fost păstrată numai pentru planșeul care despărțea subsolul II de subsolul I. Pentru celelalte două planșee grosimea era de 0,47 m¹²⁴.

Alte probleme au fost provocate de configurația terenului sau de fundațiile clădirilor demolate în vederea construirii Noului Palat. Dudescu specifica faptul că exista o diferență mare de nivel între săpăturile pentru temelia clădirii: dacă înspre strada Doamnei adâncimea era de 7 m, înspre fosta stradă a Băncii Naționale aceasta era de 8,70 m¹²⁵. Totodată, după începerea săpăturilor se constata că existau câte 4-5 rânduri de ziduri, fundații ale edificiilor construite de-a lungul timpului pe acest teren, astfel

¹²² Idem, fond Procesele-Verbale ale Consiliului de administrație, dosar 90/1940, f. 103.

¹²³ Măsurătorile efectuate anterior arătau chiar că nivelul apei subterane se găsea la 14 m.

¹²⁴ Arhiva BNR, fond Direcția Administrativă, dosar 48/1940, f. 183-184.

¹²⁵ *Ibidem*, f. 182.

încât volumul pământului și al resturilor de materiale de construcții extrase erau cu mult mai mare decât se calculase inițial¹²⁶.

Evenimentele politice din vara anului 1940 au influențat și ele mersul lucrărilor. La sfârșitul lunii septembrie 1940, Radu Dudescu s-a văzut nevoit să ceară aprobarea pentru a fi folosită o camionetă a băncii pentru transportul a 70 tone de sârmă galvanizată de la Câmpia Turzii. În mod normal, materialele trebuiau să sosească pe calea ferată, dar aflulul de refugiați din Transilvania determinase autoritățile să interzică orice transporturi în interes particular¹²⁷.

Existau întârzieri și în livrarea fierului-beton din cauza faptului că aproape întreaga producție a industriei siderurgice era îndreptată spre nevoile armatei. Radu Dudescu intervenise personal, încă din luna mai 1940, pe lângă ministrul înzestrării armatei, Victor Slăvescu, pentru ca șantierul pe care îl conducea să poată beneficia la timp de materialele de care avea nevoie. Slăvescu a răspuns cu toată solitudinea cererii venite din partea BNR și a aprobat livrarea, în mai multe tranșe, a fierului-beton și a sârmei galvanizate de care era nevoie pentru bunul mers al lucrărilor¹²⁸.

Pe lângă șantierul propriu-zis, Radu Dudescu mai trebuia să supravegheze și executarea pietrării pentru fațada construcției în atelierele societății Marmi¹²⁹. La placarea soclului clădirii, Dudescu a optat pentru folosirea granitului extras din carierele de la Măcin. Existau și alternative, dar acestea nu au fost în măsură a satisface exigențele arhitectului. La Vechiul Palat al băncii a fost folosită piatra de Rusciuk, dar aceasta nu rezistase prea bine intemperiilor, fiind necesară înlocuirea unor porțiuni. Din producția autohtonă, granitul exploatat la Deva avea o culoare prea ștearsă (Dudescu lucrase cu acest material la realizarea soclului pentru monumentul personalului CFR căzut în război, amplasat în fața Gării de Nord), iar cel extras din cariera dobrogeană Turcoaia „are o culoare verzuie care nu poate cadra cu arhitectura clădirii.

---

¹²⁶ *Ibidem*, f. 214.

¹²⁷ *Ibidem*, f. 212.

¹²⁸ *Ibidem*, f. 94-97.

¹²⁹ În momentul semnării, valoarea contractului se ridica la suma de 100 milioane lei.

Culoarea puțin roșcată a granitului de Măcin, cu bobul pronunțat, dă bosajelor umbre ce întăresc impresia de soliditate, iar profilele șlefuite au un aspect marmoreean”¹³⁰. Dudescu s-a deplasat în mai multe rânduri pentru a inspecta lucrările de pietrărie care se executau la Măcin.

Pentru fațade, Dudescu a ales piatra de Vrața (Bulgaria), cu toate complicațiile pe care le implicau transportul și îndeplinirea formalităților de import în acele timpuri. În septembrie 1940, deși stadiul de construcție a Noului Palat se afla abia la nivelul solului, se lucra deja la tăiatul și sculptatul pietrei pentru fațade, așa cum rezultă din documentele de arhivă (inițial se calculase că pentru toată clădirea era nevoie de 1 200 mc de piatră brută care costa, în august 1940, în jur de 100 milioane lei)¹³¹.

La sfârșitul anului 1940, lucrările de construcție se aflau în graficul stabilit, fiind executate până în acel moment subsolurile I și II. Intrarea României în război a dus însă la complicarea situației șantierului Noului Palat. În noile condiții, Dudescu s-a văzut nevoit să-i ceară noului guvernator al BNR, Alexandru Ottulescu, să fie de acord cu prelungirea termenelor de execuție, având în vedere atât lipsa materialelor și a mijloacelor de transport, cât mai ales a mâinii de lucru¹³². Probabil că acestea au fost și motivele care au condus la modificarea proiectului inițial, în vara lui 1941 fiind suprimat etajul VI și reconfigurate sălile etajului V.

Lucrările șantierului au trenat în a doua jumătate a anului 1941 și în cursul anului 1942. După ce în februarie 1943 a fost promulgat Decretul-Lege nr. 105 referitor la măsurile restrictive relative la construcții, se pare chiar că situația se complicase într-atât încât la 2 martie 1943 Dudescu a fost nevoit să se adreseze Ministerului Înzestrării Armatei și al Producției de Război, pentru a primi aprobarea în privința continuării construcției Noului Palat, lucrare considerată a fi de „un real interes general, economic și național”¹³³. Până în acel moment fuseseră construite numai cele două subsoluri,

¹³⁰ Arhiva BNR, fond Direcția Administrativă, dosar 47/1940, f. 489.

¹³¹ Idem, dosar 48/1940, f. 212.

¹³² *Ibidem*, f. 131.

¹³³ Idem, dosar 43/1942, f. 107.

mezaninul, o parte din parter și o treime din garajul subteran al clădirii. Cu toate că șantierul era aprovizionat cu o parte din materialele necesare continuării, era nevoie încă de multe altele, iar achiziționarea acestora se dovedea dificilă în condițiile epocii. Pentru a primi aprobarea, Dudescu a adus în discuție un argument important, și anume faptul că cele două subsoluri ale Noului Palat al BNR erau în acel moment cel mai sigur adăpost din București, lucru extrem de important în condiții de război. Arhitectul spera ca în cursul anului 1943 să poată fi ridicate etajele I și II ale clădirii.

Probabil că o scrisoare asemănătoare a trimis Dudescu și către Ministerul Finanțelor, din moment ce la 9 martie 1943 acest departament i-a răspuns. Decretul-lege menționat anterior fusese adoptat ca urmare a constatărilor pe care Ministerul Finanțelor le făcuse, și anume „efectul dezastruos pe care îl are asupra prețurilor /.../ multiplicarea programelor de construcțiuni”¹³⁴. Era menționat faptul că ridicarea Noului Palat nu reprezenta o sarcină pentru bugetul statului, dar conducerea băncii era rugată să se limiteze, „în cadrul unor interese de stabilitate a prețurilor, interese pe care și Dvoastră le apărați cu aceeași râvnă cu care le apără Ministerul Finanțelor”, doar la lucrările de amenajare a subsolurilor pentru campania anului 1943¹³⁵.

Ministerul Înzestrării Armatei și al Producției de Război a dat aprobarea pentru continuarea lucrării cu materialele deja existente pe șantier, dar nu a fost de acord cu aprovizionarea cu 21 de vagoane fier-beton, 3 000 kg tablă și 10 000 kg fier profilat¹³⁶.

Ca urmare a primirii acestei aprobări, conducerea băncii a decis ca șantierul să funcționeze la capacitatea maximă, astfel încât în cursul campaniei din 1943 a fost terminat parterul și etajul I. Lucrările luaseră o asemenea amploare, încât șeful Serviciului Arhitecturii a intervenit la Prefectura Poliției Capitalei pentru a obține autorizații ca mijloacele de transport angajate pe șantier să poată circula și în orele când acest lucru era interzis¹³⁷.

---

¹³⁴ Idem, dosar 40/1940, f. 111.

¹³⁵ *Ibidem*.

¹³⁶ Idem, dosar 43/1942, f. 298.

¹³⁷ *Ibidem*, f. 261.

De asemenea, de la Primăria Sectorului III Albastru s-a închiriat un teren de 55 mp din strada Doamnei, pentru depozitarea materialelor de construcție¹³⁸.

Pe măsura înălțării construcției, a început și amenajarea sa, tot sub directă și atenta supraveghere a lui Dudescu, care a avut în toată această perioadă o intensă corespondență cu Serviciul Tehnic al BNR, condus de Scarlat Fotino. A existat, se pare, chiar o controversă între cei doi: în timp ce Dudescu proiectase ca Noul Palat să fie încălzit în mod clasic, Fotino îi sugerase guvernatorului Mitiță Constantinescu că o soluție mai bună ar fi încălzirea prin radiația planșeurilor (sistemul Critall).

Radu Dudescu a combătut soluția, după studierea acestei metode. Astfel, la 10 iulie 1940 el trimitea o adresă către Serviciul Tehnic, în care argumenta prin faptul că noul sistem „nu este experimentat suficient la noi în țară, astfel încât ar fi riscant să-l adoptăm pentru întreaga clădire”¹³⁹. De asemenea atrăgea atenția asupra faptului că și în noua clădire a Băncii Franței acest sistem fusese adoptat numai pentru sălile în care era permis accesul publicului, în timp ce la Banca Reichului nu era folosit deloc. Dacă totuși se dorea adoptarea acestei metode de încălzire a clădirii, era necesar ca toate calculele de beton armat să fie refăcute.

De data aceasta propunerile lui Dudescu nu au fost acceptate, astfel că în 1943 Societatea Sulzer Frères a început să execute serpentinele pentru încălzirea centrală a Noului Palat. S-a ridicat însă o nouă problemă, căreia arhitectul a trebuit să îi facă față: conductele trebuiau protejate, așa că Dudescu a hotărât ca în momentul înglobării acestora în planșeele de beton armat să fie așezate și niște plăci din plută, care în același timp împiedicau și pierderile de căldură¹⁴⁰.

La sfârșitul anului 1943 trebuiau date în folosință „cele trei caturi inferioare ale clădirii”, astfel încât s-a lucrat intens la instalarea

---

¹³⁸ *Ibidem*, f. 336.

¹³⁹ *Idem*, dosar 47/1940, f. 493.

¹⁴⁰ *Idem*, dosar 42/1943, f. 423.

sistemelor de ventilație și la tencuirea acestor spații. De asemenea, au fost montate 30 de obloane, comandate Societății „Invulnerabila”, pentru mezaninul clădirii.

A fost realizată și placarea cu faianță și gresie a acestor spații. Din nefericire, nu cunoaștem proveniența materialelor folosite în acest scop, dar știm că Dudescu a fost impresionat de calitatea faianței și a gresiei fabricate în Bulgaria. Cu prilejul deja amintitei vizite peste Dunăre, arhitectul a adus câteva mostre „pentru a fi încercate la Școala Politehnică, deoarece cred că dacă rezultatele vor fi satisfăcătoare, se va putea (sic!) introduce la noi, prețul de cost fiind foarte redus față de produsele cehe și germane ce se importă și chiar față de cele indigene, a căror calitate o cred inferioară celor bulgare”¹⁴¹.

În primăvara anului 1943 Dudescu a simțit nevoia să îmbunătățească, din punctul de vedere al decorației exterioare, proiectul Noului Palat, astfel că a propus realizarea a opt basoreliefuri¹⁴² care urmau să facă parte din fațada principală, fiind plasate sub ferestrele parterului. Pentru realizarea acestora, a fost contactat din nou sculptorul Constantin Baraschi-Mușat.

Cele opt basoreliefuri, având dimensiunile de 2 m x 1 m, urmau să reprezinte fiecare o scenă alegorică „în legătură cu una dintre provinciile țării”¹⁴³. La sfârșitul lunii octombrie erau deja executate mulajele din ipsos ale primelor două, dedicate Moldovei și Dobrogei, Consiliul de administrație al BNR a aprobat realizarea acestora la 10 noiembrie 1943, costul inițial al lucrării fiind de 3,2 milioane lei.

Evoluția ulterioară a evenimentelor a făcut ca aceste sculpturi, deși, se pare, executate în cea mai mare parte, să nu mai fie montate pe fațada clădirii. După ce în aprilie 1944, ca urmare a bombardamentelor anglo-americane, casa și atelierul sculptorului de pe strada Brezoianu au fost distruse, acesta a părăsit Bucureștiul, revenind

---

¹⁴¹ Idem, dosar 40/1947, f. 12.

¹⁴² Documentele nu sunt consecutive în a preciza tipul de lucrare comandată, unele vorbind despre basoreliefuri, iar altele despre *haut-reliefuri*.

¹⁴³ Arhiva BNR, fond Direcția Administrativă, dosar 40/1947, f. 189.

abia spre sfârșitul anului. Banca Națională i-a pus la dispoziție un spațiu pentru instalarea atelierului, astfel că în aprilie 1945 erau gata toate machetele de ipsos ale celor opt basoreliefuri.

Ca urmare a inflației galopante din acea perioadă, sculptorul a fost nevoit să ceară modificarea prețurilor stabilite anterior, astfel că, de exemplu, pentru cel de-al șaptelea model de ipsos a solicitat plata sumei de 450 000 lei. Dudescu a apreciat această cerere ca fiind justă și a recomandat conducerii băncii să plătească lui Baraschi-Mușat suma solicitată¹⁴⁴.

După vizionarea modelelor de ipsos, Consiliul de administrație a aprobat, în primăvara anului 1945 executarea lor în piatră de Vrața, astfel încât în iunie același an, primul basorelief din piatră era gata. Lucrarea înainta însă cu greu, atât din cauza gradului de dificultate, cât și a faptului că lui Baraschi i s-a comandat de către guvernul român, în anul 1946, executarea unui monument închinat ostașilor sovietici¹⁴⁵. Artistul a primit aprobarea din partea conducerii BNR ca partea statuară a monumentului să fie executată pe șantierul Noului Palat¹⁴⁶.

Până în iulie 1948 au fost executate șapte dintre cele opt basoreliefuri, Dudescu fiind cel care a supravegheat atât executarea, cât și plata lor, așa cum reiese din documentele timpului. Din nefericire, aceleași documente nu ne lămuresc nici dacă a fost executată până la capăt întreaga comandă, nici asupra destinului ulterior al sculpturilor. Mai mult ca sigur că în plină epocă proletcultistă, împodobirea unei clădiri de dimensiunile Noului Palat al BNR cu scene care sugerau unitatea națională a fost considerată inoportună.

Radu Dudescu a optat pentru un interior sobru, lipsit de decorații, cu câteva mici excepții, unele dintre ele nematerializate din păcate, din cauza evenimentelor politice în care România a fost implicată după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Una dintre aceste

¹⁴⁴ *Ibidem*, f. 158.

¹⁴⁵ Este vorba despre monumentul ostașilor sovietici care s-a aflat până în anul 1990 în Piața Victoriei, fiind ulterior mutat în cimitirul ostașilor sovietici.

¹⁴⁶ Arhiva BNR, fond Direcția Administrativă, dosar 34/1940, f. 136.

excepții a fost realizarea mai multor steme ale regatului, în tehnica mozaicului. Societatea Marmi, cea care se ocupa și de lucrările de pietrărie ale Noului Palat, a fost desemnată să ducă la bun sfârșit și această cerință. În acest scop, în octombrie 1940, a fost comandat la atelierul de mozaicuri al Fabricii San Pietro din Vatican realizarea unui mozaic roman care să servească drept model.

Furnizorul italian a onorat comanda în valoare de 7 920 lire italiene în februarie 1941. Având în vedere această sumă destul de însemnată, Dudescu a intervenit la Ministerul Cultelor pentru a obține scutirea băncii de plata taxelor vamale, lucru care s-a și îndeplinit¹⁴⁷.

În decorarea spațiilor de la parterul clădirii și a celor de la etajul I (plafoanele holurilor, rotonda, parapetul balconului etc.), Dudescu nu a mai fost implicat, acestea realizându-se în anul 1955¹⁴⁸.

Avem câteva indicii asupra felului în care arhitectul vedea amenajate spațiile etajului V. Impresionat de ceea ce văzuse la Banca Reichului în călătoria întreprinsă în 1942, Dudescu a proiectat ca în sala de recepții și în cele două saloane alăturate să fie întrebuințată *boiserie*, care să fie încadrată perfect de coloane de marmură și de oglinzi de mari dimensiuni¹⁴⁹.

Aflând intențiile lui Dudescu și cercetând proiectul, arhitectul german Heinrich Wolff, aflat la București în toamna anului 1943, afirma că aceste decorații erau „garanția că se va obține caracterul nobil” urmărit pentru întregul spațiu: „Sunt convins că impresia în total va fi absolut reprezentativă ca să nu zic regală, așa încât este de presupus că cel puțin în București nu va exista ceva cât de puțin similar”¹⁵⁰.

---

¹⁴⁷ Idem, dosar 50/1940, f. 122, 125, 144-145.

¹⁴⁸ Nicolae Lascu, *op.cit.*, p. 79.

¹⁴⁹ Se dorea realizarea unor saloane în stilul francez al secolului al XVIII-lea, cu decorarea integrală a pereților cu panouri din lemn pictat, pe care urmau a fi montate diverse sculpturi, goblenuri și tapiserii.

¹⁵⁰ Arhiva BNR, fond Direcția Administrativă, dosar 34/1940, nenum.

Arhitectul Băncii Reichului i-a făcut și câteva sugestii guvernatorului BNR în legătură cu achiziționarea unor obiecte de artă care ar fi putut decora spațiile. Astfel, lui Ottulescu i se sugera printre altele ca pentru sala de recepții să fie cumpărate patru statuete în mărime naturală reprezentând cele patru anotimpuri. De asemenea lui Wolff i se părea binevenită achiziționarea unor tablouri clasice, a unor piese de mobilier de epocă și a unor covoare de colecție.

În contrast cu spațiul destinat recepțiilor, biroul guvernatorului, proiectat a se afla și el la etajul V, trebuia „ținut în caracterul vechi românesc și anume tavane boltite care, ca și pereții, trebuiesc șlefuiți net și vopsiți în culori deschise, luminoase. Astfel se va avea, între altele, și puțința de a pune cât mai bine în valoare tablourile și covoarele murale”¹⁵¹.

Se pare că Radu Dudescu era de acord cu aceste propuneri, el comandând casei Jansen din Paris (care era și furnizoarea decorațiilor de la Banca Reichului) mai multe piese. Unele dintre ele, ca de exemplu câteva tapiserii reprezentând scene mitologice cu zeița vânătorii, au ajuns la București, dar despre soarta lor nu se mai știe nimic.

În pofida tuturor piedicilor survenite ca urmare a evenimentelor din viața politică a României, lucrările pe șantierul Noului Palat au continuat, chiar dacă au intervenit noi probleme căroră Radu Dudescu, în calitate sa de responsabil al lucrării, a trebuit să le facă față.

Pentru campania de lucru a anului 1945 erau prevăzute ridicarea la roșu a etajelor III și IV și executarea, în regie proprie, a unor lucrări de finisaj la etajele construite până în acel moment.

Organizarea activității pe șantier era tot mai dificilă din cauza faptului că muncitorii erau prost plătiți în condițiile unei inflații galopante. La 22 octombrie 1945, Dudescu îl informa pe guvernatorul Constantin Tătăranu că la ridicarea Noului Palat al BNR mai

---

¹⁵¹ *Ibidem*.

munceau doar 200 de muncitori, din cei 320 (în noiembrie cifra scăzuse la 163), „numărul lor micșorându-se săptămânal, deoarece sunt mai bine plătiți pe șantierelor particulare”¹⁵². Pe lângă exodul muncitorilor începuse să apară și lipsa de materiale: pe șantier exista fier-beton și ciment, dar nu mai exista cărămidă, astfel că ridicarea etajului V al clădirii nu era posibilă decât pe aripa Carada.

Din cauza problemelor legate de salarizare, societatea SONACO a fost nevoită chiar, în toamna anului 1944, să ceară Băncii Naționale a României să accepte închiderea temporară a șantierului. Dudescu a fost de acord cu cererea¹⁵³ și în același timp a demarat o anchetă asupra condițiilor de salarizare a muncitorilor de pe șantier.

Pentru iarna 1945/1946, Dudescu programase executarea lucrărilor de finisaj în interiorul clădirii până la nivelul etajului II, adică până acolo unde fusese instalată încălzirea. De asemenea, lucru care ni se pare demn de a fi subliniat, arhitectul menționa că se va lucra și la spargerea cupolelor din beton executate începând cu 5 aprilie 1944, peste „gourile de scări și ascensoare, ca măsură de apărare pasivă”¹⁵⁴. Această măsură s-a dovedit a nu fi o precauție inutilă, deoarece în timpul bombardamentelor americane asupra Bucureștiului, clădirea Noului Palat a fost lovită de „o bombă explosivă”, care a avariat „placa turnată peste etajul I, prin care bomba a trecut și placa peste parter, pe care bomba a făcut explozie”¹⁵⁵. În timpul bombardamentelor germane din 24 august 1944, strada Academiei a fost într-o mare măsură distrusă, dar de această dată, în afară de câteva ferestre sparte, clădirile băncii nu au avut de suferit.

În intervalul menționat anterior au fost, printre altele, placate cu marmură de Rușchița podelele sălilor aflate la parterul clădirii și destinate lucrului cu publicul, au fost finalizate și date în folosință spațiile aflate în corpul de legătură dintre cele două imobile ale băncii și au fost comandate rulourile din lemn de pin pentru ferestrele clădirii.

---

¹⁵² Idem, dosar 16/1945, f. 265.

¹⁵³ Idem, dosar 3/1943, f. 156.

¹⁵⁴ Idem, dosar 16/1945, f. 265.

¹⁵⁵ Idem, dosar 3/1943, f. 333.

O chestiune urgentă, dar care și-a găsit rezolvarea mai târziu, era achiziționarea a 9 000 de dale din sticlă – sistem luxfer – care urmau să fie utilizate la acoperișul celor două mari săli de la parter. În 1947 problema nu era încă rezolvată, așa că Dudescu îi cerea guvernatorului autorizația de a comanda aceste dale în Cehoslovacia, având serioase îndoieli în legătură cu calitatea produselor similare fabricate în țară. Chestiunea devenise presantă în condițiile în care, în acel moment, acoperișul Noului Palat era gata, cu această excepție a dalelor de sticlă care provoca mari neplăceri în condițiile în care cele două săli erau acoperite provizoriu cu șarpante din lemn și carton asfaltat, „iar apele pătrund în camerele ce sunt deja folosite de diverse servicii ale băncii”¹⁵⁶.

Una dintre problemele spinoase care au apărut în anii 1946-1947 a fost cea legată de importul pietrei de Vrața, necesară la placarea exterioară a Noului Palat. Pentru întreaga suprafață a construcției era nevoie de o cantitate de 2 600 mc de material din care până în 1944 fuseseră extrași și livrați la București 1 600 mc.

La 5 decembrie 1947, Radu Dudescu i se adresa ministrului industriei și comerțului pentru a sprijini Banca Națională în vederea importării pe mai departe a pietrei de Vrața, de care avea nevoie. Și dacă în timpul războiului funcționase un acord de clearing, din iulie 1946 se primise autorizația de a se efectua un schimb de mărfuri cu partea bulgară, care se obliga să livreze materialul necesar Noului Palat al BNR în schimbul a 92 000 sticle pentru limonadă¹⁵⁷.

În cursul anului 1950, au fost terminate amenajările interioare și placarea exterioară a Noului Palat. În acel moment, în clădire erau instalate deja mai multe dintre serviciile băncii și se părea că destinația ei inițială va fi păstrată. Din nefericire, cursul evenimentelor a fost altul.

¹⁵⁶ Idem, dosar 3/1947, f. 144.

¹⁵⁷ Banca Națională a comandat la fabrica de sticlă de la Mediaș aceste sticle, având imprimată monograma cumpărătorului bulgar și a primit în schimb cantitatea de piatră de Vrața de care avea nevoie.

În ianuarie 1953, în sediul Ministerului de Finanțe, situat în Calea Victoriei nr. 152, a fost instalat sediul CAER-ului.¹⁵⁸ În aceste condiții, ministerul a fost mutat în Noul Palat al BNR, devenită între timp Banca Republicii Populare Române – Banca de Stat. Pentru autorități, soluția era cu atât mai convenabilă cu cât banca își pierduse independența, fiind direct subordonată ministerului.

Astfel banca centrală a pierdut spațiul conceput special pentru desfășurarea operațiunilor sale, fiind nevoită să se restrângă numai în clădirea Vechiului Palat. Situația s-a perpetuat până la începutul anilor '90, când palatul din strada Doamnei nr. 8 și-a recăpătat destinația inițială.

Din acel moment s-a dorit readucerea clădirii cât mai aproape de planurile inițiale elaborate de Dudescu, lucru care s-a întâmplat prin eforturi și investiții permanente.

Sediul sucursalei Iași

După Primul Război Mondial, rețeaua de sucursale a Băncii Naționale a României s-a extins la nivelul întregii țări. Dar pentru ca operațiunile sucursalelor să se desfășoare la standardele de normalitate impuse de specificul lor, era nevoie de clădiri construite special pentru această destinație. În orașele din Ardeal situația a fost rezolvată mai ușor, sucursalele BNR instalându-se în majoritatea cazurilor în fostele localuri ale Băncii Austro-Ungare. Pentru restul teritoriului însă, mai ales spre sfârșitul anilor 30, a fost demarat un amplu program de construire a noilor clădiri ale sucursalelor băncii centrale¹⁵⁹.

Așa cum am văzut în paginile anterioare, de numele lui Radu Dudescu se leagă edificarea unui mare număr de sedii ale

---

¹⁵⁸ Maria Duțu, Mihai Chiriac, *Muzeul Băncii Naționale a României*, în „București. Materiale de istorie și muzeografie”, XII, 1997, p. 309.

¹⁵⁹ Într-un document datat aprilie 1938, Dudescu face referire la cele patru tipuri de clădiri destinate a fi ocupate de sucursale. Acestea erau de tip clasic (ex. Tighina), tip moldovenesc (ex. Câmpulung Moldovenesc), tip românesc (ex. Huși) și tip redus (ex. Miercurea-Ciuc).

sucursalelor Băncii Naționale a României. Unul dintre cele mai importante sedii este cel al sucursalei din Iași, având în vedere atât complexitatea proiectului, cât și perioada în care acesta a fost concretizat.

În vechea capitală a Moldovei funcționa una dintre primele sucursale ale BNR, înființată încă din anul 1880. În timpul Primului Război Mondial, aici a funcționat sediul central al băncii și a fost adăpostit, înainte de evacuarea sa la Moscova, întregul tezaur al instituției.

În urma operațiunilor militare de pe frontul din Moldova din vara anului 1944, sediul sucursalei Iași a Băncii Naționale a fost distrus în totalitate. Însă activitatea sucursalei nu a fost întreruptă, operațiunile sale continuând să se desfășoare într-un imobil vecin, închiriat, dar impropriu bunului mers al activității unei instituții bancare.

În ideea remedierii acestei stări de fapt, Dudescu a început, în primăvara anului 1946, să proiecteze, împreună cu colegii săi din Serviciul Arhitecturii, Nicolae Crețoiu și Spiridon Spirescu, un nou local pentru sucursala din Iași. Proiectul a fost aprobat de către Consiliul de administrație al BNR și în toamna aceluiași an au început lucrările de construcție.

Clădirea urma să fie alcătuită din două corpuri: corpul principal compus din subsolul destinat tezaurului, parterul compus din holul central pentru operațiunile cu publicul, deservit de ghișee și birouri, biroul directorului și sala de ședințe, etajul I cu birouri, apartamentul de inspecție al guvernatorului, 2 camere de inspecție, un apartament cu 5 camere și dependințe pentru directori și un altul cu 2 camere pentru un funcționar și etajul II cu o sală pentru întruniri sau bibliotecă și dintr-un corp anexă, cu trei etaje în care erau plasate mai multe apartamente și garsoniere cu dependințele necesare¹⁶⁰.

---

¹⁶⁰ Idem, dosar 5/1947, f. 27-28.

Arhitectura clădirii, proiectată în stil neoclasic, era stilizată astfel încât să se poată încadra în vecinătatea monumentelor istorice ale Iașului. Ca materiale de construcție urmau să fie utilizate travertinul autohton pentru fațada principală, iar pe laterale tencuiala „cu dolomit, din motive de economie”. Ridicarea noului sediu al sucursalei Iași a fost încredințată firmei Ing. A. Seșan, profesor conferențiar la Școala Politehnică din localitate.

În vara anului 1946 a fost curățat terenul de ruinele vechii clădiri, astfel că în octombrie aveau să înceapă deja săpăturile pentru fundații. Ridicarea construcției s-a realizat neașteptat de repede, având în vedere condițiile epocii (lipsa materialelor și mai ales inflația galopantă), în ianuarie 1948 întreaga construcție fiind ridicată la roșu.

Dudescu își exprima chiar speranța ca în toamna anului 1948 clădirea să fie amenajată în totalitate, în așa fel încât sucursala BNR să își poată desfășura operațiunile în condiții de normalitate¹⁶¹.

Din documentele cercetate nu reiese dacă această dorință a arhitectului a fost îndeplinită. Cert este însă faptul că sediul sucursalei BNR Iași a rămas până astăzi una dintre cele mai funcționale și frumoase clădiri din rețeaua teritorială a Băncii Naționale a României.

---

¹⁶¹ *Ibidem*, f. 785-786.

Ilustrații

Arhitect Radu Dudesu

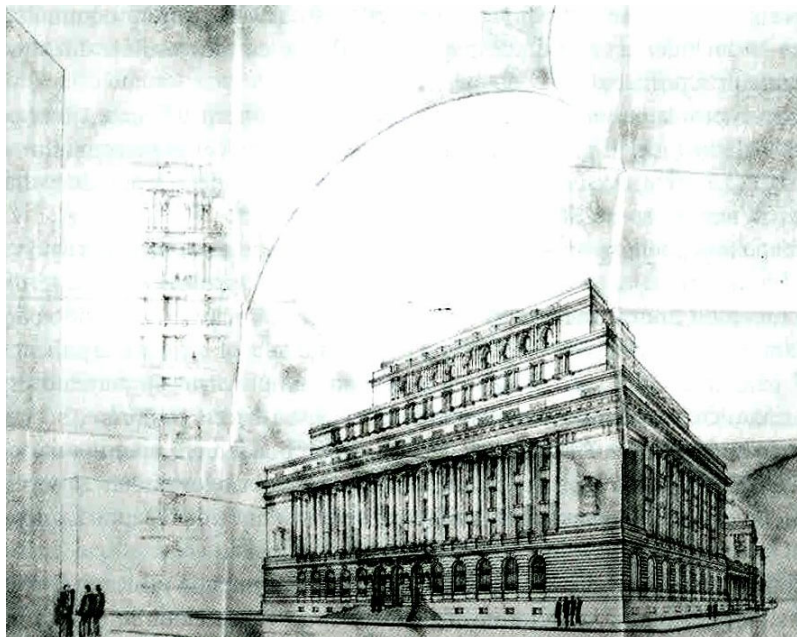
1894-1983

**Căsătoria arhitectului Radu Dudescu (în centrul imaginii)
cu Lucia Ștefănescu-Grivița,
1932 primăvara
(colecția Șerban Rădulescu-Zoner)**

**Antoaneta Filotti,
prima soție a arhitectului Radu Dudescu
(colecția Elena Ghyka)**

Proiectul Noului Palat al BNR
(Arhiva BNR, fond Direcția Administrativă, dosar 40/1940)

București – Noul Palat al BNR
Str. Doamnei nr. 8

București, Noul Palat al BNR
Str. Doamnei nr. 8 (fațada)

**Noul Palat al BNR,
interior – Rotonda**

**București – Casa de Pensiuni a Funcționarilor BNR,
Calea Victoriei nr. 22**

**București – Casa de Pensiuni a Funcționarilor BNR,
Calea Victoriei nr. 22 (detaliu)**

Proiectul sediului sucursalei BNR – Iași
(Arhiva BNR, fond Direcția Administrativă, dosar 11/1945)

Iași – Sediul sucursalei BNR

Botoșani – Sediul sucursalei BNR

Rădăuți – Sediul sucursalei BNR

Tulcea – Sediul sucursalei BNR

Drobeta Turnu Severin – Sediul sucursalei BNR

București, Blocul Zodiac
Calea Dorobanți nr. 36-40

București, Blocul Zodiac
Calea Dorobanților nr. 36-40
Arh. Radu Dudescu și Mircea Marinescu,
Ing. Emil Prager (detaliu)

București, Blocul Zodiac
Calea Dorobanți nr. 36-40
Arh. Radu Dudescu și Mircea Marinescu, Ing. Emil Prager
(detaliu)

București, Policlinica CFR de la Gara de Nord

București, Teatrul Nottara (fost Teatrul Odeon)
Bulevardul Magheru

Sinaia, Casa memorială George Enescu – „Vila Luminiș”

**Monumentul eroilor CFR din primul Război Mondial
(Gara de Nord)**

**Sculptori Ion Jalea, Corneliu Medrea
Arh. Radu Dudescu, Arh. Ion Niga**

București, Cimitirul Bellu
Cavoul lui Mitiță Constatinescu (1890-1946),
ministru al Economiei Naționale
și guvernator al Băncii Naționale a României

București, Cimitirul Bellu
Cavoul lui Mitiță Constantinescu (1890-1946),
ministru al Economiei Naționale
și guvernator al Băncii Naționale a României (detaliu)